

DE CONCEPTIONE DIGESTORUM.

f. 11'

IMPERATOR CAESAR FLAUIUS IUSTINIANUS PIUS FELIX INCLUTUS
VICTOR AC TRIUMFATOR SEMPER AUGUSTUS TRIBONIANO QUAESTORI SUO SALUTEM.

Deo auctore nostrum gubernantes imperium, quod nobis a caelesti maiestate traditum est, et bella feliciter peragimus et pacem decoramus et statum rei publicae sustentamus: et ita nostros animos ad dei omnipotentis erigimus adiutorium, ut neque armis confidamus neque nostris militibus neque bellorum ducibus vel nostro ingenio, sed omnem spem ad solam referamus summae prouidentiam trinitatis: unde et mundi totius elementa processerunt et eorum dispositio in orbem terrarum producta est. Cum itaque nihil tam studiosum in omnibus rebus inuenitur quam legum auctoritas, quae et diuinæ et humanæ res bene disponit et omnem iniuritatem expellit, repperimus autem omnem legum tramitem, qui ab urbe Roma condita et Romuleis descendit temporibus, ita esse confusum, ut in infinitum extendatur et nullius humanae naturae capacitate concludatur: primum nobis fuit studium a sacratissimis retro principibus initium sumere et eorum constitutions emendare et viae dilucidæ tradere, quatenus in unum codicem congregatae et omni superuacua similitudine et iniquissima discordia absolutae uniuersis hominibus promptum suae sinceritatis praesidium. Hocque opere consummato et in uno uolumine nostro nomine præfulgente coadunato, cum ex paucis et tenuioribus reueuat: ad summam et plenissimam iuris emendationem peruenire properaremus et omnem Romanam sanctionem et colligere et emendare et tot auctorum dispersa uolumina uno codice indita ostendere, quod nemo neque sperare neque optare ausus est, res quidem nobis difficillima, immo magis impossibilis videbatur. sed manibus ad caelum erectis et aeterno auxilio invocato eam quoque curam nostris reposuimus animis, deo freti, qui et res penitus desperatione donare et consummare suae uirtutis magnitudine potest. Et ad tuas sinceritatis optimum respeximus ministerium tibique primo et hoc opus commisimus, ingeni tui docu-

FCOQT (significantur ita codicis Iustiniani libri quatuor hi: Casinas 49 = C, Berolinenses Lat. fol. 273 = O, 275 = Q, 272 = T, qui ubi consentiunt inter se, significantur littera S)

2 ... 4 imp. iustinianus aug. (aug. om. C) tribuniano (uiro in. Q) eminentissimo quaestori sacri palatii S 2 imp.] & imp. F 5 de'e'o F | gubernan'tes F², gubernante S | a'e' celesti maestate F² 6 de'e'oramus F² | statum] S, statutum F 7 erigimus] S, erigimus F | adiutoriam F² 8 nostris] nostre F 9 summa'e' F² | totius elementa mundi T 10 orbe COT | producta] deducta T | est] et F² 11 omnibus F² | inbenit F² 12 bene'n' F | rep'perimus F² | omne CO 13 roma om. S 14 in 'in'finitum F² 15 studium fuit T | a sacratissimis] S, sacratissimis F | principibus F² 16 dilucide F | codicem om. O^a | congregatae F 17 superuqua F, super-

uacue Q^a 18 suae] siue] O^a | s'i'ncertatis F² | praesiduum F² | hocqu'a'e' operae F² | et in] S, in F 19 nomin'a'e' F² | ex] et C | reueuat] CT², reueuatis F, reuelati Q, reueuatis O-T², reueuatis O² 20 et plenissimam om. T | emendatione C | properaremus] FO, properemus CQT², properamus T² 21 tota auctorum F | dispersu O^a | uno codice] FC, uno codici OT, uni codici Q 22 ostendete O^a | nemo nemo aliis S | neque sperare] sperare CO | nobis] nobilis O^a | difficilema F² 23 erecti's et' F² | aeterno] externo O 24 reprosuimus C^a | animus F | ueste'ra'tas F², disperatas O, desperatus C^a 25 coniumentare F 26 opus] post Q^a | ingenui CQ^a?

mentis ex nostri codicis ordinatione acceptis, et iussimus quos probaueris tam ex dissimis antecessoribus quam ex uris disertissimis togatis fori amplissimae sedis a ciandum laborem eligere. his itaque collectis et in nostrum palatum introductis nol tuo testimonio placitis totam rem faciendam permissimus, ita tamen, ut tui uigilant animi gubernatione res omnia celebretur. Iubemus igitur uobis antiquorum prudenter quibus auctoritatem conscribendarum interpretandarumque legum sacratissimi principia praebuerunt, libros ad ius Romanum pertinentes et legere et eliminare, ut ex his materia colligatur, nulla (secundum quod possibile est) neque similitudine neque discordericta, sed ex his hoc colligi quod unum pro omnibus sufficiat. quia autem libros ad ius pertinentes scripsierunt, quorum scripturae a nullis auctoribus recepta usitatae sunt, neque nos eorum uolumina nostram inquietare dignamur sancti. Cumque haec materia summa numinis liberalitate collecta fuerit, oportet eam pulchre opere extruere et quasi proprium et sanctissimum templum iustitiae consecrare et in quinquaginta et certos titulos totum ius digerere, tam secundum nostri constituti codicis quam edicti perpetui imitationem, prout hoc uobis commodius esse patuerit nihil extra memoratam consummationem possit esse derelictum, sed his quinquaginta totum ius antiquum, per millesimum et quadringentesimum paene annum confusum nobis purgatum, quasi quodam muro uallatum nihil extra se habeat: omnibus auctoribus iuris aequa dignitate pollutibus et nemini quadam praerogativa seruanda, quia non in omnia, sed certi per certa uel meliores uel deteiores inueniuntur. Sed neque extitidine auctorum quod melius et aequius est iudicatore, cum possit *unius* *foris* *tertioris* sententia et multos et maiores in aliqua parte superare. et ideo ea, quae in notis Aemilii Papiniani ex Ulpiano et Paulo nec non Marciano adscripta sunt, antea nullam uim optinebant propter honorem splendidissimi Papiniani, non statim res sed, si quid ex his ad repletionem summi ingenii Papiniani laborum uel interpretat necessarium esse perspexeritis, et hoc ponere legis uicem optimens non morem ir omnes qui relati fuerint in hunc codicem prudentissimi uiri habeant auctoritatem quasi et eorum studia ex principalibus constitutionibus profecta et a nostro diuino f ore profusa. omnia enim merito nostra facimus, quia ex nobis omnis eis imperio auctoritas. nam qui non suptiliter factum emendat, laudabilior est eo qui primus in Sed et hoc studiosum uobis esse uolumus, ut, si quid in ueteribus non bene per libris inueniatis uel aliquod superfluum uel minus perfectum, superuacua longitudinib mota et quod imperfectum est repleatis et omne opus moderatum et quam pulcherrima F (u. 10 receptae ... u. 27 prudentissimi uiri difficulter leguntur) COQT

¹ antea del.

1 probaueris] probauimus *Q^a* | ex facundissimis ex' antecessoribus *F^b* 2 iuris *O* 4 placi citi *F^cC* 5 omnes celebrantur *T* | igitur] *S*, iugitur *F^d*, iugetur *F^e* | nobis *O* 6 conscribendarum *om.* *C* | interpretandarumque *FQ*, que *om.* *C* 7 omnibus *S* 8 pos'sible *F^f* | similitudine *F* 9 sed] et *C* | hoc] unum *T* | quia autem] qui ante *O*, qui autem *QT^g* | alios *O* 10 a *om.* *F^h* 11 nostra ... sanc tione *T* | dignamus *F* 12 summa] *F* (*sic*), a summa *CO*, a summi *QT* | numinis] *FQT*, nostri nominis *CO* 13 proprium] proximum *Q* | sanctissimum] *FT*, sacratissimum *COQ* | templum *om.* *Oⁱ* | iustitia'e' *F^j* 14 ius] usi *F^k?*, *om.* *F^lT* | digerere *Q^m* | tam] tan *Fⁿ* | constitutionum] *S*, constitutio nem *F* 15 potuerit *CO* 16 quinquaginta] quinquinta *Q*, *om.* *O* 17 quadragesimum *O^p* 19 iuris] uiris *C* | non] nomn *F* 20 in omnia] *F^qS*, sin onnia *F^r* | certi *F^s* 21 au'ctorum *F^t* | melius et aequius] *FT*, equius et

melius *COQ* | iudicatore *CT^u* | unius fo S, an *F* 22 multos] *S*, multas *F* | et maiores *T* | antea] ante *F^vOT* 23 libris *O^wC* | aemelii *F*, emelii *O* | papia non] *FCO*, non et *Q* *T* | quae] et q 24 antea] ante *O* | propter] partim pro 25 quid] quis *QT^x*, quod *Q^y* | uel *om.* *O* terpretationem] *F^zT*, interpraetatione interpretationum *COQT^y* 26 prosp: *CO* | uicens *F^{aa}*? | moremin'i *F^{ab}* 27 h *C* | tam quasi et] *F* (*sic*), tamquam si tamquam et si *CO* 28 principalibus] cipum *T* | perfecta *C* | a *om.* *F^{ac}* | fu *FT*, fuerint *OQ*, fuerit *C* 29 omnibus eis omnis *Q* 30 auctorita's] *F^{ad}* | no *F^{ae}C* | suptiliter] subtilitate *T^{af}* 31 s sed *O^{ag}* | studium *CT^{ah}* | bobis *F^{ai}*, nobi 32 aliiquid *CT* | superuacua similitudi mota et quod imperfectum *S*, super || longitu . . . || semota . . . || quod . . . gine reciso *F^{aj}*, *om.* *F^{ak}*

ostendatis. hoc etiam nihilo minus obseruando, ut, si aliquid in ueteribus legibus uel constitutionibus, quas antiqui in suis libris posuerunt, non recte scriptum inueniatis, et hoc reformatis et ordini moderato tradatis: ut hoc uideatur esse uerum et optimum et quasi ab initio scriptum, quod a uobis electum et ibi positum fuerit, et nemo ex comparatione ueteris uoluminis quasi uitiosam scripturam arguere audeat. cum enim lege antiqua, quae 5 regia nuncupabatur, omne ius omnisque potestas populi Romani in imperatoriam translatâ sunt potestatem, nos uero sanctionem omnem non diuidimus in alias et alias conditorum partes, sed totam nostram esse uolumus, quid possit antiquitas nostris legibus abrogare? et in tantum uolumus eadem omnia, cum reposita sunt, optinere, ut et si aliter fuerant apud ueteres conscripta, in contrarium autem in compositione inueniantur, nullum crimen 10 8 scripturæ imputetur, sed nostræ electioni hoc adscribatur. Nulla itaque in omnibus praedicti codicis membris antinomia (sic enim a uetustate Graeco uocabulo nuncupatur) aliquem sibi uindict locum, || sed sit una concordia, una consequentia, aduersario nemine f. 12' 9 constituto. Sed et similitudinem (secundum quod dictum est) ab huiusmodi consummatione uolumus exulare: et ea, quae sacratissimis constitutionibus quas in codicem nostrum 15 redigimus cauta sunt, iterum poni ex ueteri iure non concedimus, cum diualium constitutionum sanctio sufficit ad corum auctoritatem: nisi forte uel propter diuisiōnem uel propter repletionem uel propter pleniorē indaginem hoc contigerit: et hoc tamen perraro, 10 ne ex continuatione huiusmodi lapsus oriatur aliquid in tali prato spinosum. Sed et si quae leges in ueteribus libris positae iam in desuetudinem abierunt, nullo modo uobis 20 easdem ponere permittimus, cum haec tantummodo optinere uolumus, quae uel iudiciorum frequentissimus ordo exercuit uel longa consuetudo huius aliae urbis comprobauit, secundum Saluī Iuliani scripturam, quae indicat debere omnes ciuitates con- D. 1, 4, 32 pr. suetudinem Romae sequi, quae caput est orbis terrarum, non ipsam alias ciuitates. Romanum autem intellegendum est non solum ueterem, sed etiam regiam nostram, quae deo 25 11 propitio cum melioribus condita est auguriis. Ideoque iubemus duobus istis codicibus omnia gubernari, uno constitutionum, altero iuris enucleati et in futurum codicem compo- 26 siti: uel si quid aliud a nobis fuerit promulgatum institutionum uicem optinens, ut rudis animus studiosi simplicibus enutritus facilius ad altioris prudentiae redigatur scientiam. 12 Nostram autem consummationem, quae a nobis deo adnuente cf. const. Tanta et Δέδωκεν § 21 30 componetur, digestorum uel pandectarum nomen habere sancimus, nullis iuris peritis in posterum audentibus commentarios illi applicare et uerbositate sua supra dicti codicis compendium confundere: quemadmodum et in antiquioribus temporibus factum est, cum FCOQT (cod. T deficit u. 32 in applicare)

2 posuerunt] *F²S*, imsuerunt *F¹* 3 tradat] *F¹* | ut] et *C* 4 quod] et qui *T²* | uobis electum] bobis electum *F²* | ibi] ubi *O²* | comparatione] comparat *O²* 5 scripturam *F²*, sempturam *F²* | quae om. *C* 6 nuncupatur *T* | in om. *C* 7 sa'nctionem omne'm' *F²* | diuidimus] *F²*, diuisimus COQ, diuisimus *T* | et alias] et in alias *Q*, om. *T* 8 quid possit ... 9 uolumus om. *O²* | deroga- 10 ueteris *F²* | autem] aut *C* | 'com'positione *F²*, compositionem *Q* | inueniatur *T* 11 elici- 12 ad uetustatem *O²Q* | bocabulo *F²* 13 ubi] uindict *F²*, sibimet uidelicet *T*, sibi- met uindict *T* | consequentia *F²*, conscientia *T*, consonantia *T²* | nemine] minime *O* 15 uolumus *F²* | exulari *Q* | sacratissimus *F²* 16 redigimus] *F²CQ²*, redigimus *F²*, redigimus *OT*, redigimus *Q²* | cauta] incauta *O²* | ueteri *S* | constitutionum] constituto *F²* 17 suffi- 18 ciat *C* | uel] fOQT, ne *F*, om. *C* | diuisiōnem] cum diuisiōnem *CO* 18 propter ep'letio-

nem *F²*, propter repletione *C* | p'pleniore *F²* 19 ne] nec *O* | pra'e'to *F* 20 leges s'in *F*, legis in *O²* | i'n' des'tuetudinem *F²*, per de- suetudinem *S* | uobis (uouis *F²*) easdem po- nere permittimus om. *T*, permittimus ... optinere om. *Q* 21 haec] hoc *O* 22 or'do' *F²* | exercuit] exposuit *T²* | comprobabit *F* 23 salut'i' *F²* | indicat] iniudicat *O²*, indicat recte *C* 24 romanae *T* | sequi] *FT*, sequi et legem *CO*, sequi et *Q* | qu'a'e *F²* | urbis *F²* | ipsa *C* 25 est om. *T* | nostran *F(em. f)* 26 cum om. *CO* | ideo'que' *F²* 27 omnia om. *Q* | u'm'no *F* | fu'iturum codicem compo- 28 sibi] futuro codice compendi *S* 28 aliud] aliquid *Q* | in constitutionum *O²* | optinens] obtinere *CO* 29 simpliciter *O* | enutriut *F²* 30 a om. *F²* | ad'n'uente *F²* 31 componi- 32 tur *S* | pe'r'itis *F²* 32 audentibus *CO-T²* | illi] illi 'in posterum audentibus commenta- rios' *F²* | supra dicti codicis *F²* 33 'et i'n' antiquioribus 'temporibus' *F²*, in om. *C*

XXVI*

per contrarias interpretantium sententias totum ius paene conturbatum est: sed sufficiat per indices tantummodo et titulorum suptilitatem¹ quaedam admonitoria eius facere, nullo 13 ex interpretatione eorum uitio oriundo. Ne autem per [cf. const. citt. § 22 et const. Omnen § 8] scripturam aliqua fiat in posterum dubitatio, iubemus non per siglorum captiones et compendiosa aenigmata, quae multas per se et per suum uitium antinomias induxerunt, 5 eiusdem codicis textum conscribi: etiam si numerus librorum significatur aut aliud quicquam: nec haec etenim per specialia sigla numerorum manifestari, sed per litterarum con- 14 sequentiam explanari concedimus. Haec igitur omnia deo placido facere tua prudentia una cum aliis facundissimis uiris studeat et tam suptili quam celerrimo fini tradere, ut codex consummatus et in quinquaginta libros digestus nobis offeratur in maximam et 10 aeternam rei memoriam deique omnipotentis prouidentiae argumentum nostrique imperii uestri ministeri gloriam. Data octauo decimo calendas Ianuarias Lampadio et Oreste uiris clarissimis consulibus².

FCOQ

¹ quae paratitia nuncupantur add. recensio posterior (u. i.) ² anno p. Chr. 530 Dec. 15

1 interpr'a etantium F, interpretationum CO•
2 iudices CQ | et (et om. F¹C) titulorum] ut •
et de nūs (= numerus) uocando titulorum O• |
suptil'c itatem F | post suptilitatem add. quae
παράτιτα nuncupantur (sic: quae τ.. πατίτα
nun||. pantur quae'dam) F², quae paraticia
(particia Q) nuncupatur S, om. F¹ | admoni-
taria O | eius] eis Q 3 interpr'a etatione F
4 siglorum] sinplorum F¹, singulorum F²,
signorum S | captione Q 6 etiam si] et C
7 nec haec etenim] ne'c hae' etenim F², nec

enim hoc CO, nec etenim hec Q | specia-
torlia Q² | signa S 8 omnia igitur S | deo]
de Q² 9 quam'quam' cellerimo (sic) F², quam
celeberrimo Q 10 et in' quinquaginta F² |
libris digestis C | maximam 'a' et aeternam F
11 prouidentiae] F², prudentiae F¹, prouiden-
tiam et S | nostrique] nostri CQ 12 data ...
13 consulibus om. S 12 data] R¹ data F |
calendis ianuariis F | et] fe F¹ 13 consuli-
bus R || lego || feliciter F

IMPERATOR CAESAR FLAUIUS IUSTINIANUS ALAMANNICUS GOTTHICUS FRAN- f. 18
 CICUS GERMANICUS ANTICUS ALANICUS UANDALICUS AFRICANUS PIUS FELIX
 INCLUTUS UICTOR AC TRIUMPHATOR SEMPER AUGUSTUS THEOPHILO, DORO-
 THEO, THEODORO, ISIDORO ET ANATOLIO ET THALELAEO ET CRATINO UIRIS
 ILLUSTRIBUS ANTECESSORIBUS ET SALAMINIO UIRO DISERTISSIMO 5
 ANTECESSORI SALUTEM.

Omnem rei publicae nostrae sanctionem iam esse purgatam et compositam tam in quatuor libris institutionum seu elementorum quam in quinquaginta digestorum seu pandectarum nec non in duodecim imperialium constitutionum quis amplius quam uos cognoscit? et omnia quidem, quae oportuerat et ab initio mandare et post omnium consummationem, factum libenter admittentes, definire, iam per nostras orationes tam Graeca lingua quam Romanorum, quas aeternas fieri optamus, explicita sunt. sed cum uos professores legitimae scientiae constitutos etiam hoc oportuerat scire, quid et in quibus temporibus tradi necessarium studiosis credimus, ut ex hoc optimi atque eruditissimi efficiantur: ideo praesentem diuinam orationem ad uos praecepit faciendam existimamus, 10 quatenus tam prudentia nostra quam ceteri antecessores, qui eandem artem in omne acuum exercere maluerint, nostris regulis obseruatis includam uiam eruditionis legitimae possint ambulare. itaque dubio procul quidem est necesse esse institutiones in omnibus studiis primum sibi vindicare locum, utpote prima uestigia cuiusque scientiae medioriter tradentes. ex libris autem quinquaginta nostrorum digestorum sex et triginta tantummodo sufficere tam ad uestram expositionem quam ad iuuentutis eruditionem indicamus. 20 sed ordinem eorum et tramites per quos ambulandum est manifestare tempestivum nobis ostendit, et uos in memoriam quidem eorum, quae antea tradebatis, redigere, ostendere autem nouellae nostrae compositionis tam utilitatem quam tempora, ut nihil huiusmodi artis relinquatur incognitum. Et antea quidem, quemadmodum et uestra scit prudenter, ex tanta legum multitudine, quae in librorum quidem duo milia, uersuum autem tricies centena extendebat, nihil aliud nisi sex tantummodo libros et ipsos confusos et iuxta uilia in se perraro habentes a noce magistra studiosi accipiebant, ceteris iam desuetis, iam omnibus inuisi. in his autem sex libris Gaii nostri institutiones et libri singulares quattuor, primus de illa ueteri re uxori, secundus de tutelis et tertius nec non quartus de testamentis et legatis connumerabantur: quos nec totos per consequencias accipiebant, sed multis partibus eorum quasi superuacuas praeteribant. et primi anni hoc opus legentibus tradebatur non secundum edicti perpetui ordinationem, sed passim et

F (C = Colladonianus totius Digesti, qui ex meis solus hanc const. habet)

1 R ante imperator F | alamannicum F^{ac} | frangicus F 2 sermanicus F¹ | alanicus] alamanicus F¹ 3 inclytus F 4 thalleleo F 5 diuptissimo F 6 antecessore F¹ 7 sanctio-
 nem iam F | composita'm' F² 10 qu'a'e F²
 11 liberator F¹ 12 quas' et' F³ | aet'a'ernas F² |
 om. F¹ | post nos add. et omnes postea F²
 14 cred'imus F² | optimi atque eruditissim F
 (em. f) 15 oratione'm' F³ 16 tam bis F^a

17 ae'u'um F² | inclytam F² 18 necesse' esse'
 inst. F² 19 cuiusque] F³, quius F² 21 tam
 om. F¹ 23 o'b stendere F 24 nostra'e' F³
 25 scit] siet F¹ 26 multitudine'm' quae F³
 27 tandemmodo F | libros] F², licros F¹
 28 'studi'osi F² | eteris F(em. f) 29 libri's
 F² | gaii nnostrae F^{ac} (se in i em. F³) 30 ue-
 tera F¹ 31 'con'sequentias F³ 32 pae-
 terianunt F 33 perpetu'o'i F

solitum est anni quarti studiosos Graeco et consueto quodam vocabulo ἄγρα appellari, habeant quidem, si maluerint, hoc cognomen: pro responsis autem prudentissimi Pauli, quae antea ex libris nigris tribus uix in decem et octo recitabant, per iam expositam confusionem eos legentes, decem libros singulares, qui ex quatuordecim quos antea enumerauimus supersunt, studeant lectitare: multo maioris et amplioris prudentiae ex eis thesaurum consecuturi, quam quem ex Paulianis habebant responsis. et ita omnis ordo librorum singularium a nobis compositus et in decem et septem libros partitus eorum animis inponetur (quem in duabus digestorum partibus posuimus, id est quarta et quinta, secundum septem partium distributionem) et quod iam primis uerbis orationis nostrae posuimus, uerum inueniatur¹, ut ex triginta sex librorum recitatione fiant iuuenes perfecti et ad omne opus legitimum instructi et nostro tempore non indigni: duabus aliis partibus, id est sexta et septima nostrorum digestorum, quae in quatuordecim libros compositae sunt, eis depositis, ut possint postea eos et legere et in iudiciis ostendere. quibus si bene sese imbuient. et in quinti anni, quo prolytae nuncupantur, metas constitutionum codicem tam legere quam suptiliter intellegere studeant, nihil eis legitimae scientiae deerit, sed omnem ab initio usque ad finem suis animis amplectantur, et (quod paene in alia nulla evenit arte, cum etsi uiliissimae sint, omnes tamen infinitae sunt) haec sola scientia habeat finem mirabilem, in praesenti tempore a nobis sortita. Discipuli igitur omnibus eis legitimis arcanis reseratis nihil habeant abeconditum, sed omnibus perfectis, quae nobis per Triboniani uiri excelsi ministerium ceterorumque composita sunt, et oratores maximi et iustitiae satellites inueniantur et iudiciorum optimi tam athletae quam gubernatores in omni loco aenoque felices. Haec autem tria uolumina a nobis composita tradi eis tam in regiis urbibus quam in Berytiensium pulcherrima ciuitate, quam et legum nutricem bene quis appelle, tantummodo uolumus, quod iam et a retro principibus constitutum est, et non in aliis locis quae a maioribus tale non meruerint priuilegium: quia audiuimus etiam in Alexandrina splendi-²⁵ diissima ciuitate et in Caessariensium et in aliis quosdam imperitos homines denegare et doctrinam discipulis adulterinam tradere: quos sub hac interminatione ab hoc conamine repellimus, ut, si ausi fuerint in posterum hoc perpetrare et extra urbes regias et Berytiensem metropolim hoc facere, denarum librarum auri poena plectantur et reiciantur ab ea ciuitate, in qua non leges docent, sed in leges committunt. Illud autem, [Const. Deo auct. § 13] ³⁰ quod iam cum ab initio hoc opus mandantes³ in nostra oratione et post completum in alia nostri || numinis constitutione scripsimus, et nunc utiliter [Const. Tanta et Δέδωκεν § 22 l. 1] ponimus, ut nemo audeat eorum qui libros conscribunt sigla in his ponere et per compendium ipsi legum interpretationi vel compositioni maximum adferre discrimen: scituris omnibus librariis, qui hoc in posterum commiserint, quod post criminalē poenam etiam ³⁵ aestimationem libri in duplum domino eius, si nescienti dederint, inferre compellentur: cum et ipse, qui talem librum comparauerit, pro nihilo eum habebit, nemine iudice ex tali libro fieri recitationem concedente, sed pro non scripto eum haberi disponente. Illud uero satis necessarium constitutum cum summa interminatione edicimus, ut nemo audeat neque

F(C)

¹ inuenietur (Hal.)? ² requiritur mandauimus

1 graeco] praece F¹ | ἄγρα F² 2 si om. F²
 3 re'citaban't' F¹ (t add. F²) 4 legent'er'es F² | enumerauimus F¹, numerauimus F²
 5 lectitare'm' multo F¹ | ampliores pruden-
 tiae F¹ 6 responsis's et F¹ 7 septem] sepe F²
 8 qui'n'ta F² 9 posuimus uerum F¹ 12 quat-
 tuordecim' libros F² | eisde'm' F³ 13 po-
 sitis u'n't F² 14 prolatae F¹ | mecas F¹
 15 quam suptiliter intellegere om. F¹ 17 infi-
 nitae' F² | habeat fin. mir. in (im altero loco)
 praesentia bis F¹ 18 sortisa F¹ 19 abeant F¹
 quae 'a' nobis F² 20 et iustitiae] ex iusti-
 tiae F¹ satellites F³ 21 optimi tam ath-
 letae] optimatulaetae F¹ | gubernatores] F³,
 quebernatores F¹ 22 felices] silices F¹ |
 bolumina F¹ | no'no'bis F¹ | re'i'giis F¹ 23 ber-
 tyi'ensium pulcherrima ciuitate quam et
 le'gum F² 24 uolumus] tradi uolumus F¹
 25 a om. F¹ | etiam] quotiam F² | splen-
 dedissima F¹ 26 caesarieetsium F¹ 27 doc-
 prinam F¹ 28 in posterum in' hoc F¹ | per-
 petrare 'et' extra F² 29 plectentur F¹ | ea]
 eo F¹ 31 cum] sic F¹ 33 libro'u' F²
 35 criminalimen F¹ | etiam' aestimatione'm' F²
 37 'pro' nihilo F² 38 pro non pro scripto F¹
 habere F¹ (em. F³)

XXVIII*

clare et dilucide *prostant* animis eorum *facile* tradendae, *uisum* est necesse eos et cognomine mutato fulgere. In secundo autem anno, per quem ex edicto eis nomen antea positum et a nobis probatur, uel de iudiciis libros septem uel de rebus octo accipere eos sancimus, f. 14 secundum quod temporis uicissitudo indulserit, quam intactam obseruari prae-
 cipiunt. sed eosdem libros de iudiciis uel de rebus totos et per suam consequentiam 5 accipient, nullo penitus ex his derelicto: quia omnia noua pulchritudine sunt decorata, nullo inutili, nullo desueto in his penitus inueniendo. alterutri autem eorundem uolumini, id est de iudiciis uel de rebus, adiungi in secundi anni audientiam uolumus quattuor libros singulares, quos ex omni compositione quattuordecim librorum excerpimus: ex collectione quidem tripartiti uoluminis, quod pro dotibus composuimus, uno libro excerpto: ex duobus 10 antem de tutelis et curationibus uno: et ex gemino uolumine de testamentis uno: et ex septem libris de legatis et fideicommissis et quae circa ea sunt simili modo uno tantum libro. hos igitur quattuor libros, qui in primordiis singularum memoratarum compositionum positi sunt, tantummodo a uobis eis tradi sancimus, ceteris decem oportuno tempore conservandis: quia neque possibile est neque anni secundi tempus sufficit ad istorum 15 quattuordecim librorum magistra uoce eis tradendorum recitationem. Tertii insuper anni doctrina talem ordinem sortiatur, ut, siue libros de iudiciis siue de rebus secundum uices legere eis sors tulerit, concurrat eis tripartita legum singularium dispositio: et in primis liber singularis ad hypothecariam formulam, quem oportuno loco in quo de hypothecis loquimur posuimus, ut, cum aemula sit pigneraticiis actionibus, quae in libris de rebus 20 positae sunt, non abhorreat eorum uicinitatem, cum circa easdem res ambabus paene idem studium est. et post eundem librum singularem alias liber similiter eis aperiatur, quem ad edictum aedilium et de redhibitoria actione et de euictionibus nec non duplae stipulatione composuimus: cum enim, quae pro emptionibus et uenditionibus legibus cauta sunt, in libris de rebus praefulgent, haec autem omnes quas diximus definitiones in ultima parte 25 prioris edicti fuerant positae, necessario eas in anteriorem locum transtulimus, ne a uentionibus, quarum quasi ministrae sunt, uicinitate ulterius deuagentur. et hos tres libros cum acutissimi Papiniani lectione tradendos posuimus, quorum uolumina in tertio anno studiosi recitabant, non ex omni eorum corpore, sed sparsim pauca ex multis et in hac parte accipientes: uobis autem ipse pulcherrimus Papinianus non solum ex responsis, quae 30 in decem et nouem libros composita fuerant, sed etiam ex libris septem et triginta quaestione et gemino uolumine definitionum nec non de adulteris et paene omni eius expositione in omni nostrorum digestorum ordinatione praefulgens propriis partibus praclarus sui recitationem praebebit. ne autem tertii anni auditores, quos Papinianistas uocant, nomen et festinitatem eius amittere uideantur, ipse iterum in tertium annum per bellissimam 35 machinationem introductus est: librum enim hypothecariae ex primordiis plenum eiudem maximi Papiniani fecimus lectione, ut et nomen ex eo habeant et Papinianistae f. 14' uocentur et eius reminiscentes et laetificantur et festum diem, quem, cum primum leges eius accipiebant, celebrare solebant, peragant, et maneat uiri sublimissimi praefectorii Papiniani et per hoc in aeternum memoria hocque termine tertii anni doctrina concludatur. Sed quia 40

I(C)

¹ post dilucide (dilicite *F¹*, diluci'te *F²*: *supra* eius vocabuli litteram t signum ∕ posuit *F²*) supplevit ... animis eorum || ... tradendae || ... necesse || in margine iam resecto *F²*: animis eorum tradendae (tradite C) erant necesse erat cum libris deterioribus Taur.: quae cum nec sententiam probabilem efficiant nec reliquo satis convenienter, uidentur ex iis ipsis imperie consarcinata esse 3 probatur uel] *F³*, probatur mel *F⁴* 4 uicissitudo *F¹* 5 'et *F²* 6 p'ceatus *F²* 7 inutile *F¹* desuoto *F¹* | et ea in idem *F²* 10 tripartiti *F²* 11 autem de tutelis et curationibus *om.* *F¹* | et ex *gem.*]

ut ex *gem.* *F¹* 12 septem] septem *F¹* | *e'a* *F²* 14 de'ce'm o'po'rtuno tempore *F²* 15 suffici't *F²* 16 magistra] a magistra *F²* 18 consurrat *F¹* 19 quo] qui *F¹* 20 qu'a'e *F²* 23 de'i redhibitoria *F¹* duplae st' stipulatio-ne'm' composuimus *F¹* 26 amteriorem *F¹* 27 'qua'si *F²* 29 corpore's' sed *F¹* sparsim a pauca *F¹* multis] militia *F¹* 30 ipse *om.* *F¹* 32 exp'e'ositione *F¹* 33 praefulgen'e's *F¹* praclaris *F²* 34 papini'ani'stas *F²* 36 inproductus *F¹* | ex] et *F¹* 38 eius reminiscentes et laetificantur et *om.* *F¹* 39 sole'ba'nt *F²*

DE CONFIRMATIONE DIGESTORUM.

IN NOMINE DOMINI DEI NOSTRI IHESU CHRISTI

IMPERATOR CAESAR FLAUIUS IUSTINIANUS ALAMANNICUS GOTTHICUS FRAN-
CICUS GERMANICUS ANTICUS ALANICUS UANDALICUS AFRICANUS PIUS FELIX
INCLUTUS UICTOR AC TRIUMPHATOR SEMPER AUGUSTUS AD SENATUM
ET OMNES POPULOS.

Tanta circa nos diuinae humanitatis est prouidentia, ut semper aeternis [c. 1, 17, 2] liberalitatibus nos sustentare dignetur. post bella enim Parthica aeterna pace sopita post- que Uandalicam gentem erexit¹ et Carthaginem, immo magis omnem Libyam Romano imperio iterum sociatam et leges antiquas iam senio praegrauatas per nostram uigilantiam praebuit in nouam pulchritudinem et moderatum peruenire compendium: quod nemo ante nostrum imperium umquam sperauit neque humano ingenio possibile esse penitus existi- maut. erat enim mirabile Romanam sanctionem ab urbe condita usque ad nostri imperii tempora, quae paene in mille et quadringentos annos concurrunt, intestinis proeliis uacil- lantem hocque et in imperiales constitutiones extendentem in unam reducere consonan- tiam, ut nihil neque contrarium neque idem neque simile in ea inueniatur et ne² geminae leges pro rebus singulis positae usquam appareant. namque hoc caelestis quidem prouidentiae peculiare fuit, humanae uero inbecillitati nullo modo possibile. nos itaque more solito ad immortalitatis respeximus praesidium, et summo numine inuocato deum auctorem et totius operis praesulem fieri optauimus, et omne studium Triboniano uiro excuso ma- gistro officiorum et ex quaestore sacri nostri palatii et ex consule credidimus eique omne ministerium huiuscmodi ordinationis imposuimus, ut ipse una cum aliis illustribus et pru- dentissimis viris nostrum desiderium adimpleret. nostra quoque maiestas semper inuesti- gando et perscrutando ea quae ab his componebantur, quidquid dubium et incertum in- ueniebatur, hoc numine caelesti erecta emendabat et in competentem formam redigebat.
FCOQ (cf. p. XXIII*)

¹ peremptum? ² nec?

1. 2 de confirmatione digestorum R: in no-
mine domini dei nostri ihesu christi R: ab-
sunt haec ab S 3 impp. cesarius O | ala-
mannicus ... 5 semper om. S | frangicus F
5 a'e' F² 6 et] et ad CO 8 sustentare] sus-
tare O^a | uella F² | enim] etenim Q 9 car-
th'aginem F² | libuam F² 10 societam F² |
saenio F, seruo C 11 praebuit] F²S, praes-
bui F² | nauam F² 12 umquam] F² et f,
quam F² | sperauit] separauit F² | estimauit C 13 mirabile romanam] mirabilem Q^a |
us'usque F² 14 in] im F | et quadr.] et in
quadr. CO | intestinis] et intestinis CO^a |
uacillantem] ualillatem F² 15 et imperiales
F²CO | constitu'tiones F² 16 nihil om. O^a |

idem neque contrarium C | in ea om. Q
17 prouidentiae' F² 18 inuecillitati F²
20 op'or tanimus F² | tribuniano S *perpetuo*
21 ex quaestore] exquaestori CO^a, quaestori
O^aQ | palatii nostri Q | ex consule] exconsuli
CO^aQ, consuli O^a | omnem Q 22 huius-
modi CO^a | aliis viris F: καὶ τις ἀλ-
λοις ἐνδόξοις τε καὶ σοφοῖς ἀνδράσιν *Const.*
Δέδωκεν pr | et prud.] inprud. F² 23 ad-
impleret et nostra Q 24 ab] hab F | com-
poneba'n'tur F², contionebantur O^a | inbe-
niebatur F (em. f), inueniatur O^a 25 hoc
numine] F², hoc nominae F², cum numine S
(sic CO^aQ, cum nomine O^a, ctmune O^a) |
celesti F | erecta recte S

ΕΝ ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΚΑΙ ΚΑΡΦΑΛΗΣ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟΣ ΑΛΑΜΑΝΝΙΚΟΣ ΓΟΤΘΙΚΟΣ ΦΡΑΓΚΙΚΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΚΟΣ ΑΛΑΝΙΚΟΣ ΒΑΝΔΑΛΙΚΟΣ ΑΦΡΙΚΑΝΟΣ ΣΥCΕΒΗΣ ΣΥΤΥΧΗΣ ΕΝΔΟΞΟΣ ΝΙΚΗΤΗΣ ΤΡΟΠΑΙΟΥΧΟΣ ΑΕΙΣΕΒΑΣΤΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ, ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΤΩ ΔΗΜΩ⁵
ΚΑΙ ΠΑΣΑΙΣ ΤΑΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΣ ΗΜΩΝ ΠΟΛΕΣΙΝ.

Δέδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς μετὰ τὴν πρὸς Πέρσας εἰρήνην, μετὰ τὸ κατὰ Βανδίλων τρόπαιον καὶ τὴν ὅλην¹ λιβύης κτῆσιν καὶ τὴν τῆς ὄνομαστοτάτης Καρχαδόνος ἐπανάληψιν καὶ τὸ τῆς ἐπανανέωσεως [τῶν παλαιῶν νόμων ἔργον] εἰς πέρας ἀγαρεῖν, [ὅπερ οὐδεῖς] τῶν πρὸ ἡμῶν βεβασιλευκότων [ἀγτοκρατόρων] ἔτι οὐδὲ εἰς νοῦν βάλλεσθαι ἥπιστεν ἀν οὔτε δυνατὸν ὅλως [τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει] αὐτὸν ἀν ἐνομίσθη· [τὴν γὰρ τῶν Ῥωμαίων] νομοθεσίαν [ἐναντιούμενην ἔστη] 10 ἀπὸ τοῦ τῆς πρεσβυτέρας [Ῥώμης κτίσματος] μέχρι τῶν [τῆς ἡμετέρας βασιλείας χρόνου], οἵπερ ἀμφὶ τὰ χίλια [καὶ τετρακόσια ἔτη ἐκτρέχογειν], οὐκ ἐν τοῖς ἀλλοῖς μόνον ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς βασιλικαῖς διατάξει πρὸς ἀπασαν ἀγεῖν σύμφωνιαν τε καὶ διαφωνιαν², καὶ τὸ μὲν μαχόμενον αὐτῆς ἐζελεῖν, τὸ δὲ ταῦτον τε καὶ ὅμοιον ἐζωθῆναι, μίαν δὲ αὐτῇ κάλλογς ἰέαν παρασχεῖν, ὡςτε ἓν τὸν κείμενον ἐφ' ἐκάστῳ καθεστάναι πράγματι νόμον, τῆς ἀνωθεν ῥοπῆς καὶ 15 τῆς ἐκείθεν φιλανθρωπίας ἴδιον ἦν, ἀλλ' οὐκ ἀνθρωπίνης τινὸς διανοίας ἢ ἐγχειρίσεως ἢ δυνάμεως ὅλως. ἡμεῖς οὖν (τούτῳ δὴ τῷ συνειδισμένον ἡμῖν) τὰς χεῖρας εἰς θεὸν ἀνατείναντες καὶ αἰτίσαντες ἡμῖν αὐτὸν σύλλαβειν ἐνεχειρίσαμέν τε καὶ τὸ πᾶν ἐζειργασάμεθα, Τριβωνιανῷ τῷ ἐνδοξοτάτῳ μαρτυρῷ καὶ ἀπὸ κυαίστόρων τοῦ θείου ἡμῶν παλατίου καὶ γητάτων πρὸς τὴν ὅλην ὑπογρίαν χρησάμενοι καὶ τις ἀλλοι ἐνδόζοις τε καὶ σοφοῖς ἀνδράσιν· ἐρωτῶντες μὲν ἀεὶ τὸ 20 φίνομενον, τὸ δὲ ἀμφισβητήσιμον μανθάνοντες, πάσιν δὲ ἐκ τῆς ἐνδιδομένης ἡμῖν παρὰ τοῦ

F (folii quod fuit ante id quod hodie primum est olim deperditum adhibuimus tria quae extant exempla Angeli POLITIANI exceptum a. 1490, quod legitur in cod. Laurentiano Gaddiano 91 inf. n. 16, a quo absunt u. 6 δέδωκεν ... p. XXXV., 17 ἐπερώτησις ἀ: Laelii TAURELLI in editione Pandectarum a. 1553: Antonii AUGUSTINI et in editione Digesti veteris quae prodiit Lugduni apud Hugonem a Porta a. 1552 [michi Aug. 1: errores tamen et interpolationes editoris quae utilitatem nullam habent non entauit] et in constitutionum Graecarum codicis Iustiniani imp. collectione edita Ilerdae a. 1567 p. 139 [michi Aug. 2])

¹ καὶ τὴν ὅλην] καὶ τὴν τῆς ὅλης (Io. Bern. Koehler praetermissa ad constitutionem Δέδωκεν Regiomonti 1781. 8: post ... Carthaginem, immo magis omnem Libyam Romano imperio iterum sociatam Const. Tanta pr.) ² τε καὶ διαφωνιαν tollendum (Krueger)

1 θεογ] θΥ Taur. | ιησού χριστογ] ιηγ χΥ Taur., in spatio uacuo om. Pol. Aug. 7 καὶ τὴν τῆς] καὶ τῆς Aug. | καὶ τὸ τη ... 8 ἀγαρεῖν] et leges antiquas iam senio praegrauatas per nostram uigilantiam ... in nouam pulchritudinem et moderatum peruenire compendium Const. Tanta pr.: de ambitu hiatuū per uniuersum folium hodie deperditum non satia conatait 8 [ὅπερ οὐδεῖς] τῶν πρὸ ἡμῶν βεβασιλευκότων [ἀγτοκρατόρων] ἔτι (sic Koehler, ἐπὶ Aug., επει Taur.) οὐδὲ εἰς νοῦν βάλλεσθαι ἥπιστεν ἀν οὔτε δυνατὸν ὅλως [τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει] αὐτὸς (ἀγτῷ Aug.) ἀν ἐνομίσθη] quod nemo ante nostrum imperium uquam sperauit neque humano ingenio possibile esse penitus existimauit Const. Tanta pr. 10 [τὴν γὰρ τῶν Ῥωμαίων] νομοθεσίαν [ἐναντιούμενην

έστη] ἀπὸ τοῦ τῆς πρεσβυτέρας [Ῥώμης κτίσματος] μέχρι τῶν [τῆς ἡμετέρας βασιλείας χρόνου], οἵπερ ἀμφὶ τὰ χίλια [καὶ τετρακόσια ἔτη ἐκτρέχογειν] frustula seruauit unus Augustinus, nam ius sit haec hiatu maiore indicato Taur.: erat enim mirabile Romanam sanctionem ab urbe condita usque ad nostri imperii tempora, quae paene in mille et quadringentos annos concurrent, intestinis proeliis uacillantem hocque et in imperiales constitutiones extendentem in unam reducere consonantiam Const. Tanta pr. 13 ἀγεῖν] Koehlerus, αἰεῖν (sic) Taur., om. hiatu non indicato Aug. 14 αὐτῆς] αὐτοῖς Aug. | εἰδεαν Taur. Aug. 1 17 συνηθισμένον F 18 τε καὶ] Taur., καὶ τοινῦν Aug. 1, τοινῦν Aug. 2 | τῷ] τῷ τε Aug. 20 ύπογρείαν Aug. 21 γινόμενον Taur.

omnia igitur confecta sunt domino et deo nostro Ihesu Christo possibilitatem tam nobis quam nostris in hoc satellitibus praestante. Et principales quidem constitutiones duodecim libris digestas iam ante in codicem nostro nomine praefulgentem contulimus. postea uero maximum opus adgredientes ipsa uetustatis studiosissima opera iam paene confusa et dissoluta eidem uiro excuso permisimus tam colligere quam certo moderamini tradere. 5 sed cum omnia percontabamur, a praefato uiro excuso suggestum est duo paene milia librorum esse conscripta et plus quam trecenties decem milia¹ uersum a ueteribus effusa, quae necesse esset omnia et legere et perscrutari et ex his si quid optimum fuisse eli- gere. quod caelesti fulgore et summae trinitatis fauore confectum est secundum nostra mandata, quae ab initio ad memoratum uirum excelsum fecimus, et in quinquaginta libros 10 omne quod utilissimum erat collectum est et omnes ambiguitates decisae nullo seditioso relictio. nomenque libris inposuimus digestorum seu pandectarum, quia omnes disputations et decisiones in se habent legitimas et quod undique fuit collectum, hoc in sinus suos receperunt, in centum quinquaginta paene milia uersuum totum opus consummantes. et in septem partes eos digessimus, non perperam neque sine ratione, sed in nume- 15 rorum naturam et artem respicientes et consentaneam eis diuisionem partium confidentes.

2 Igitur prima quidem pars totius contextus, quae Graeco vocabulo πρώτα nuncupatur, in 3 quattuor libros seposita est. Secundus autem articulus septem libros habet, qui de iudi- 4 ciis appellantur. In tertia uero congregatione omnia quae de rebus nominantur conta- 10 limus, octo libris || eis deputatis. Quartus autem locus, qui et totius compositionis quasi f. 16' quoddam inuenitur umbilicum, octo libros suscepit. in quibus omnia quae ad hypothecam pertinent deposita sunt, ut non pignoraticia actione in libris de rebus posita multum dista- rent: alio libro eodem inserto uolumine, qui aedilicium edictum et redhibitoriam actionem et duplae stipulationem, quae de euictionibus proposita est, continet, quia haec omnia titulis emptionum et uenditionum consentanea sunt et predictae actiones quasi pedissequae 25 illarum ab initio processerunt, in uetustioris quidem edicti ordinatione in loca deuia et multo distantia denagantes, per nostram autem prouidentiam his congregatae, cum oportuerat ea quae de eodem paene loquuntur in confinio ponere. alias itaque liber post duo primos nobis excogitus est de usuris et traiecticiis pecuniis et de instrumentis et testibus et probationibus nec non praeumptionibus. et memorati tres singulares libri iuxta com- 30 positionem de rebus positi sunt. post hos si qua de sponsalibus uel nuptiis uel dotibus legibus dicta sunt reposuimus, tribus librorum uoluminibus ea concludentes. de tutelis autem et curationibus geminos libros conscripsimus. et memoratam ordinationem octo
FCOQ

¹ tricies centena milia recensio posterior (u. i.)

1 et om. Q | possibitatem Q 2 praestande O* 3 codicem nostro] FO, condice nostro F¹, codice nostro C, nostro codice Q | prae- 4 maximus F¹ | uetustatis F¹ | iam] lam F¹ | et] est F¹ 5 moderamini] CO¹Q, moderamine FO* 6 omnia] per omnia C | praefecto F¹ | est] et F¹ 7 trecentie's n's decem milia (300 × 10000) F¹, tricies centena milia (30 × 100000) S: στίχων οὐκ ἐλάττω μυριάδων τριακοσίων Const. Δέδωκεν | uersum F¹ 8 esset om. F¹ | perscrutari] S, perscruta-re¹ F¹ 9 summae t' trinitatis F¹ 11 uti- liissimus Q* | amuiguitates F¹ | dicisse F¹ 12 qui'a F¹ 13 decisiones F¹ | undi'que F¹ 14 suos om. F¹ | receperunt] F¹S, re'ci'pe- 15 partem Q* | difessimus F¹ 16 consentaneam F¹ 17 quidem prima Q | quae] quem F¹ | πρώτα] PQ, πρώτα CO 18 autem Q | libro's habet F¹, liberos habet O*

19 appellantur] F¹Q, appellatur F¹CO 20 oc- t'au'o F¹ | ei] FO¹Q, ei CO¹ 21 quoddam inuenitur umbilicum] F, quidam inuenitur umbilicus S 22 repositam O* | ut non] FC, non ut OQ | pignoraticia] F, a pignoraticia S | multim F 23 eodem inserto uolumine] F, eadem inserto uolumini S 24 duplae] F¹Q, dupla F¹, duplam CO | euictione C* | qui'a F¹ 25 emptionum optionum F* 26 edicti] pre- dicti Q* 27 multa Q | congraegatae F | oper- tuerat F* 28 qua'e F¹ | in] in suo C | post] praeter C | duos primus S 29 et testibus om. Q 30 nec non praeumptionibus] CO, ec non prae ||..umptionibus in extremo margine iam lacero suppl. F¹, et praeumptionibus Q, om. F¹: καὶ ἀπολεῖσθω τε καὶ προληψεων Const. Δέδωκεν: fortasse additamentum est recogni- toris 31 qua] F¹S, quae F¹ | uel nupt.] et nupt. CO 33 et de curationibus CO | con- scripsimus] composuimus Q

XXXV*

ΔΕΣΠΟΤΟΥ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γνώσεώς τε καὶ θάλψεως ἐπιτιθέντες πέρας
 1 προσῆκον. Τὰς μὲν οὖν εὔσεβεis διατάζεις ἡδη πρότερον δώδεκα Βιβλίοις περιστείλαντες τὸ
 τῆς ἡμέτερας εὔσεβεias ἐπώνυμον σύντεθείκαμεν Βιβλίον· νῦν δὲ τὰς ἀπάντων τῶν ἔμπροσθεν
 νομοθετικάντων συναγαγόντες γνώμας ἐκ τοῦ πλήθους ἀπὸ¹ τῶν Βιβλίων, ἀπέρ ἡν μὲν ἀμφὶ
 τὰ δισκύλια, ἀριθμὸν δὲ εἰχε στίχων οὐκ ἐλάττω μυριάδων τριακοσίων, ἐπὶ ἔμμετρόν τε ἀμά 5
 καὶ εὔγνωτον συνηγάγομεν ἀθροισμα. πεντήκοντα οὖν τὰ πάντα πεποιήμεθα Βιβλία τὰ νῦν,
 ἀνωθεν συναγαγόντες τὸ χρήσιμον καὶ ἀπάξας τὰς ζητήσεις τεμόντες καὶ μηδὲν καταλιπόντες ἔτι
 σταζαζόμενον. ὅπερ Βιβλίον digesta εἴτε πανδέκτην προσηγορεύσαμεν, ἔτι τε τοῦ τῶν νόμων
 ἔχειν διαιρέσεις τε καὶ διατυπώσεις ἐκ τοῦ τὸ πᾶν εἰς ἐν ἀθροισθὲν ύποδέζαςθαι ταύτην αὐτῷ
 θέμενοι τὴν προσηγορίαν, οὐ περαιτέρω τε πέντε καὶ δέκα μυριάδων στίχων ἀριθμὸν αὐτῷ δόντες 10
 καὶ εἰς ἑπτὰ τούτο διαθέμενοι πραγματείας, καὶ τούτο οὐ παρέργως, ἀλλὰ τῆς τῶν ἀριθμῶν φύ-
 σεώς τε καὶ ἀρμονίας στοχασάμενοι.

23 Τὰ τε γὰρ καλούμενα παρὰ πάσι πρώτα ἐν τέσσαρσιν ἀπεθέμεθα Βιβλίοις, Ἐφεζῆς τε τὰ
 45 δὲ ἵνδις ἐν ἑτέροις ἑπτά. Καὶ τὰ δὲ τεθεις οὐκ ἐν πλειοῖς τῶν ὄκτω. Τὸ δὲ ἐφεζῆς τοῦ
 συγγράμματος μέρος, ὅπερ δὴ τέταρτον τε ἀμά καὶ μέσον ἔστι τοῦ παντός, ὄκτω Βιβλίοις ἄλλοις 15
 ἀπατεθέμεθα. ἐν οἷς ἔστι μὲν ἡ ὑποθηκάρια οὐ πόρρω πογ τῆς πραγματείας ἀφεστῶσα, ἔστι
 δὲ καὶ aedilicion ἡδικτον καὶ ἡ περὶ τῶν ἑκνικήσεων ἐπερώτησις, ὅπερ ἄμφω παρακολούθημα
 μὲν καθεστώτα τῶν πράσεων πόρρω δέ πογ τῆς νομοθεσίας ἀπόκιμένα συνηγάγομεν ἐγγύθεν
 διὰ τὴν πρὸς ἀλληλα συγγένειαν, ἵνα τὰ περὶ τῶν αὐτῶν διαλεγόμενα μὴ πόρρω διεστίκοι
 ἀλλάων. εἶτα ἐπηγάγομεν τούτοις τὰ τε περὶ τόκων ἔγρειων καὶ θαλασσίων, καὶ τὰ περὶ συμ- 20
 βολῶν τε καὶ παρόδου μαρτύρων καὶ ἀποδείξεών τε καὶ προλήψεων εἰς Βιβλίον ἐν, τρία δέ
 ταύτα μονοθίβλα μετὰ τὴν τῶν δὲ τεθεις πραγματείαν συνεγγύτες ἀλλήλων καταθέμενοι. καὶ
 αὗτα τὰ περὶ μνηστρῶν καὶ γάμων καὶ προϊκὸς νενομοθετημένα συναγαγόντες τρία δεδώκαμεν
 ἔχειν καὶ ταύτη τῇ συντάξει Βιβλία. καὶ μάνι καὶ περὶ τῶν κηδεμόνων τῆς νέας ἡλικίας δύο,
 ταύτα ἀντὶ τὰ δὲ tutelis παρὰ πάσιν ὀνομαζόμενα. κάνταγθα συνεκεφαλαιωσάμεθα τὴν τῶν 25
 ὄκτω τούτων Βιβλίων πραγματείαν καὶ μεσαίτατον ὡς εἴρηται τούτο μέρος τῆς πάσης συν-

F

¹ ἀπὸ del. (Krueger)

5 εἰχε] εἰχον F | οὐκ ἐλάττω Aug., om. Taur.: plus quam trecentiens decem milia uersuum
 Cons. Taur. 9 τὸ πᾶν] Taur., τὸ πάντα (sic)
 Aug. 2, τὰ πάντα Aug. 1 11 ἀριθμὸν Aug. 2
 13 τέσσαρι Taur. Aug. 1, τέτταρις Aug. 2
 16 η υποθηκάρια Taur., hypothecaria Aug. |

οὐ πόρρω πογ] Taur. Aug. 1, ὑπὲρ ρώπογ
 Aug. 2 17 aedilicion] medius τὸ Aug.
 19 διεστήκοιεν F 20 ἔγρειων καὶ] ἔγρειων
 τε καὶ Aug. 21 δέ] Taur., δη Fol. Aug.
 23 μνηστῶν καὶ γάμον Aug. 2 | νενομοθεθ-
 μένα Taur. 26 μεσάτατον Aug. 1

librorum medium totius operis reposuimus, omnia undique tam utilissima quam pulcher-
6 rima iura continentem. Quintus autem exoritur nobis digestorum articulus, in quem de
testamentis et codicillis tam priuatorum quam militum omne, quidquid antiquis dictum est,
inueniat quis depositum: qui de testamentis appellatur¹. de legatis autem et fideicommissis
6a quinque librorum numerus aggregatus est. Cumque nihil tam peculiare fuerat, quam ut² 5
legatis quidem legis Falcidiae narratio, fideicommissis autem senatus consulti Trebelliani,
singulis libris utrique eorum applicatis tota pars quinta in nonem libros coadunata est.
solum autem senatus consultum Trebellianum ponendum esse existimauimus: captiosas
etenim et ipsis neteribus odiosas Pegasiani senatus consulti ambages et utriusque senatus
consulti ad se tam superuacuas quam scrupulosas diuersitates respuentes totum ius super
6b his positum Trebelliano senatus consulo adjudicauimus. Sed in his nihil de caducis a
nobis memoratum est, ne causa, quae in rebus non prospere gestis et tristibus temporibus
Romanis increbuit calamitatibus, bello coalescens ciuili, nostris remaneat temporibus, quae
fauor caelestis et pacis uigore firmauit et super omnes gentes in bellicis periculis³ posuit,
7 ne luctuosum monumentum laeta saecula inumbrare concedatur. Sexta deinde pars digesto-
rum exoritur, in quibus omnes bonorum possessiones positae sunt, quae ad ingenuos, quae
ad libertinos respiciunt: ut et ius omne, quod de gradibus et adfinitatibus descendit, legi-
timaeque hereditates et omnis ab intestato successio et Tertullianum et Orfitianum senatus
consultum, ex quibus mater et filii inuicem sibi heredes existunt. in geminos libros con-
tulimus bonorum possessionis multitudinem in compendiosum et manifestissimum ordinem 20
7a concludentes. Post haec ea, quae de operis noui nuntiationibus damique infecti et pro
aedificiis dirutis et eorum insidiis et quae de aqua pluuiia arcenda ueteribus auctoribus
placita sunt, nec non de publicanis et donationibus tam inter uiuos quam mortis causa
7b conficienda cauta legibus inuenimus, in librum singularem deduximus. De manumissio-
nibus autem et de liberali causa aliis liber respondit: Quemadmodum et de acquisitione 25
tam dominii quam possessionis et titulis qui eam inducunt multae et uariae lectiones uni-
7c sunt || insertae uolumini: Alio libro deputsto his, qui iudicati uel in iure confessi sunt, et f. 1
de bonorum detentionibus et uenditionibus et ut ne quid in fraudem creditorum fiat.

FCOQ

¹ depositum duobus libris qui de testamentis appellantur requiriatur ² ut del., nisi excidit
adiungeretur ³ uictoriis recensio posterior (u. i.)

1 libro p' r'i'um *F*² | reposuimus medium to-
tius operis reposuimus *Q*, reposuimus me-
dium totius operis *Q* 2 quem] *F*, quo *S*
3 et] *F*², uel *S*, om. *F*²: περὶ διαθηκῶν καὶ
κολακίλλων *Const. Δέδωκεν* | antiquitus *S* | est
om. *F*² 4 repositum *S* | et] *FQ*, uel *CO*
5 cumque nihil ... 6 falcidiae (falcidia *F*²)
narratio] καὶ ἐπειδὴν περὶ τοῦ Falcidiu λόγος
προσεχής τε καὶ ἀρμόλιος ἢν τῇ τών ἀγάτων
καὶ φιλεἰκομίσσων ἰδίοτητι *Const. Δέδωκεν*
6 senatus consulti ex senatus consulti *C*
7 applicatio *C* | tuta *F*² | e'st *F*² 8 captio-
nisis enim *Q* 9 et ipsis] ipsis *S* | odias *F* |
pagasiani *O* 10 ad] et ad *C* | tam sectam
C | superiueras *F*² | scrupulos'as' *F*² | super
his] superbus *F*² 11 trabelliano *O* | sed]
sed et *CO* 12 pros'pere *F*² | tristibus] *S*,
tristis *F* | temporibus non pros'regestris et
tristis temporibus romanis *F*² 13 increbuit]
S, increbuit *F*², horebuit *F*² | uello *F*² | coa-
lencens *F* | ciuib' *F*² | nostris] *F*², in nostris
*F*²*S* | remaneat temporibus quae fauor cae-
lestis sic *F*² (ubi tamen margine resecto hodie
superuent tantum ... aneat) || ... poribus || ...
fauor) ... estis) *S*, om. *F*² 14 uigor *S* |
et omnes gentes in uellicis periculis super-

posit *F*², et super omnes gentes in bellicis
uictoriis posuit *S*, et super omnes gentes in
bellicis uictori periculis (*uoluit opinor* 'peri-
cul'is) posuit *F*² 15 luctuus *F*², luctua-
sum *reposit*, mox a *delevit* *F*² | ἡ'α'eta's sae-
'se'cula *F*² | inumbrare *F*² 16 omnes pos-
sessiones bonorum *CO* | quae ad ingenuos
(iungenuos *F*²) quae] *F*, quae tam ad inge-
nuos quam *S* 17 ut et] *F*², et *F*²*S* | ius
omne⁴ *F*², omne iur C | legitimae qu'a'e *F*²,
que om. *Q* 18 hereditatis *S* | omn'e'is *F*² |
orphyrianum *F* 19 mater] *F*, matres *S* | in
geminos] ingenuos *Q* 20 possessionis] *F*²*S*,
possessionus *F*² 21 quae om. *F*² | pr'o' *F*²
22 qu'a'e de *F*² | plubia *F*², plunial *CQ*, plu-
uiana *O*⁴ | argenda *F* 23 placida *C* | plu-
bicanis *Q* | tam] *fS*, nam *F* 25 et liberali
Q | aquiescione *F*² 26 indicunt *OQ* | uniu' sunt *F*², uni om. *C* 27 insertae] *fS*, in-
septae *F* | in iure] iniuria*e* *fC* | confessi] *fS*, cunfessi *F* | et de] et *O* 28 et uenditionib[us] sic *F*² (superest || et ue ... || tion reliquis desectio in margine) *C*, et de uenditionibus *O*, om. *F*²*Q*, καὶ πράceως *Const. Δέδωκεν*: fortasse additamentum recognitorie

XXXVII*

τάξεως τοῦ Βιβλίου πεποιήμεθα, τὰ κάλλιστα δὴ καὶ χρησιμώτατα τῶν νόμων ἐν τούτοις ἀναγράφαμενοι. Τὰ δὲ δὴ περὶ διαθηκῶν καὶ πρὸς γε ληράτων καὶ φιδεῖκομμίσσων διπάντα συνηγάρομεν εἰς ἑννέα βιβλίων ἀριθμόν, ὃν ἡγεῖται μὲν τὰ περὶ διαθηκῶν καὶ κοδικίλλων, τῶν τε καθόλου, φαμέν, τῶν τε δὲ ποιούσιν ὡς βούλονται στρατιώται, δύο καθεστῶτα καὶ δὲ τεσταμένα ἐπιγεραμμένα· πέντε δὲ ἐφεζῆς τὰ περὶ ληράτων καὶ φιδεῖκομμίσσων καὶ πάσχε τῆς ἐν 5 δε ἄντοις ζητήσεως διαλεγόμενα. Καὶ ἐπειδὴπερ ὁ τοῦ *Falcidiū* λόγος προσεχής τε καὶ ἀρμόδιος ἦν¹ τὸν ληράτων καὶ φιδεῖκομμίσσων ἰδιότητι, διὸ τοῦτο δὴ καὶ ἀγτὸν εὐθὺς τῇ τῶν ληράτων γνεθίκαμεν πραγματείᾳ, βιβλίον ὅλον ἀναθέντες αὐτῷ μετά τίνος Βραχείας προσθήκης. Καὶ αὗτος ἐπειδὴ πρὸς τὴν τοῦ *Falcidiū* μίμησιν ἐπὶ τῶν φιδεῖκομμίσσων ἥν τὸ καλούμενον *Trebellianopō dōγma*, καὶ² τούτῳ τὴν τελεγταίαν τῆς συντάξεως ταύτης ἀπενείμαmen χώραν, τὸ πᾶν 10 τῆς κομοθεσίας ταύτης εἰς τὸ *Trebellianopō* συναγαρόντες καὶ περιττὴν εἶναι τὴν τοῦ πάλαι *Piagacianoy* κομοθεσίαν εγρόντες καὶ τὰς ἀλόργους τῶν δογμάτων τούτων διαφοράς τε καὶ κοινωνίας, ἀς δὴ καὶ οἱ πάλαι μισίσαντες περινεομένας τε καὶ ἐπιζημίογες ἐκάλογν, καὶ ἀπλογίστερῷ τινὶ λόγῳ τὸ πᾶν τούτο σχῆμα συναθροίσαντες καὶ εἰς τὴν τοῦ *Trebellianopō* μεθαρμό- 15 κάμενοι τάξιν· καὶ τούτο δὴ τὸ πέμπτον μέρος τῆς ὅλης συντάξεως τοῖς ἑννέα τούτοις ἀνείται δε διαδίκτιον. Ὅν οὖς οὐδὲν ὑπέρ τῶν πάλαι καλούκων ἥmīn είρηται, διότι καὶ ταῦτα κατά τινα χρείαν στὸν εὔτυχην τῇ *'Romaīwō* ἐπιπολάσαντα πολιτείᾳ καὶ ὑπόμνημα δεινὸν τῶν ἐμφυλίων καθεστῶτα πολέμου οὐκ ἔχρην ἐν καιροῖς πολιτεύεσθαι, καθ' οὓς ὁ θεὸς εἰρήνην τε δέδωκεν ἥmīn ἢγειν ἐκ τῶν ἐνδον ἐκ τῶν ἔξωθεν καὶ, ὅταν δέοι³ πολεμεῖν, ῥάστα μετὰ τῆς αὐτοῦ ρόπης τῶν 7 ἐκάπιτον κρατεῖν. Ἐπειτα δὲ ἥmīn καὶ ἔκτη τὶς μοῖρα τούτου δὴ τοῦ παντὸς συστήματος, ὅκτὼ 20 περικελειμένην *BiBliōic*. Ἀρχεται δὲ καλῶς ἐκ τῶν ὀνόμαζομένων διακατοχῶν, ἀς ἥmīeis ὁμοίως τοῖς ἀλλοις κατακενύμενοι, τὰς τε εἰς τοὺς εὐγενούτας τὰς τε εἰς τοὺς ἀπελεγθέρους φερομένας, ἐκ πολλῆς τῆς ἐμπροσθεν συγχύσεως τε καὶ ἀσφαίειας εἰς καθαρὰν ἡγάρομεν συντομίαν, ἀλλοιον αὐταῖς ἀριθμὸν ἀρκεῖν νενομικότες. προσανεπλέξαμεν δὲ ἀγτοῖς καὶ τὰς εἰς ἀδιάθετογενούτων ἀπάσας διαδοχάς, καὶ αὐταὶ τὰς τῶν γενῶν τάξεις καὶ τοὺς ἐπὶ τούτοις βαθ- 25 μοὺς ἐγγράφαντες τῷ *BiBliō*, καὶ ἐπὶ τῆς ἐχατιάς αὐτῷ τὰ περὶ τοῦ *Tertullianopō* τε καὶ *f. 1* Οὐτιστικῷ συνεθίκαμεν δόγματος, ἐξ ὧν μητέρες τε καὶ πάιδες ἀλλήλων διαδοχοὶ γίνονται.

Τε πρότεροι δὲ ἐφεζῆς *BiBliō* ἄλλο τά τε περὶ τῶν ἐν οἰκοδομήμασιν ἔργων, καὶ τὰ περὶ τῆς τῶν ὄντων ποιησαντῶν τε καὶ καταφερομένων οἰκημάτων ἀσφαίειας, καὶ τῶν ἐν τούτοις τι κακογρούντων καὶ ἐκ τῆς τῶν ὄντων φορᾶς ἀδικούντων τοὺς πέλας, καὶ τὰ περὶ τῶν ἀθροιζόντων τὰ 30 ἀνησύχτικά τέλη, καὶ πρὸς γε ἀδρεῶν τῶν τε ἀπροσδιορίστων τῶν τε εἰς ἔννοιαν τελεγτῆς ἀναφε- 76 ρομένους κομοθετούγ. Καὶ αὗτος εἴ τι περὶ τῆς ὄντως αὐτοῦ ἐλευθερίας ἐστὶν ἡ καὶ τῶν ὑπέρ τε τάγης ἀγρώνων, τούτῳ ἐνὶ παραδέσοται *BiBliō*. *"Ετι δὲ καὶ τὰ περὶ νομῆς καὶ τῆς δι' αὐτῆς 7d κτίσεως καὶ τῶν εἰσαγογῶν αὐτῆς αἰτιῶν εἰς ἐν ἀπεθέμεθα σύγγρamma.* Καὶ εἴ τι γε ὅλως περὶ δικαστικῶν ἐστὶν ἀποφάσεων τε καὶ τῶν ἐν τούτοις τινά κατὰ σφῶν αὐτῶν ὁμολογούντων, 85 καὶ τῆς τῶν ὄντων ἀναχωρήσεως, καὶ δανειστικῆς τε κατοχῆς καὶ πράσεως, καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διακρίσεώς τε καὶ κηδεμονίας, καὶ τοῦ μή τι παθεῖν τοὺς δανείζοντας *Blábos*, καὶ

F

¹ τῇ ἴν. (*Hercher*) ² καὶ del. (*Hercher*) ³ δέη (*Hercher*)?

2 συνηγάρομεν] *Taur.* *Aug.*, *om.* *Pol.* 3 *Bi-*
βαλον *Pol.* 4 καθόλου φαμέν τῶν τε *om.*
Aug. 2 7 post ἵn in *margine add.* καὶ *Aug.* 2
8 γνεθίκαμεν *Aug.* 2 9 *Trebellianon* *Pol.*
Aug. 10 ἀπενείμαmen] ἀρενείμαmen *Taur.*
11 *Trebellianon* *Aug.* | τοῦ πάλαι] *Taur.*, πάλαι
τοῦ *Pol.* *Aug.* 12 πηγασιανογ *Pol.* *Aug.*
13 μισίσαντες] *Taur.* *Aug.*: *uacuo spatio re-*
kido om., *in margine dedit* μεικσαντες *Pol.* |

οὐ^{οὐ} ἀπλογίστερῳ] απλωστερῳ *Pol.* 15 ἀνείται] tota pars quinta in posuēt libros coadunata est *Const. Tanta* § 6 16 οὐδὲν] men *Pol.* 21 περικελειμένη] *Aug.*, περικελειμένη *Taur.* 24 *Bi-*
Bliō Pol. [προσανεπλέξαμεν] *Aug.* 1, προσα-
πλέξαμεν *Pol.* *Aug.* 2 *Taur.* 25 ἀπάσας *om.* *Pol.*
26 *BiBliō F et sic deinceps iota subscriptum*
omittitur 27 *orficianū Taur.* *errone* 30 πέλας]
F, πέλας *F* 37 κηδαιμονιαc *F*

XXXVIII*

7e Postque haec omnia interdicta glomerata sunt: et deinceps exceptiones et de temporum
 lixitatibus et de obligationibus et actionibus liber iterum singularis extenditur: ut prs
 8 sexta pars totius digestorum uoluminis octo libris definiatur. Septimus autem et no
 mus articulus digestorum sex libris formatus est. quo de stipulationibus seu uerborum
 gationibus et fideiussoribus et mandatoribus, nec non nouationibus et solutionibus e
 ceptilationibus et de praetoriis stipulationibus omne quod ius inuenitur¹ gemino uolt
 8a inscriptum est, quod in libris antiquis nec numerari possibile fuit. Et post hoc duo
 biles libri positi sunt pro delictis priuatis et extraordinariis nec non publicis criminis
 qui omnem continent seueritatem poenarumque atrocitatem. quibus permixta sunt
 quae de audacibus hominibus cauta sunt, qui se celare conantur et contumaces existunt
 et de poenis, quae condemnatis infliguntur uel conceduntur, nec non de eorum subst
 8b Liber autem singularis pro appellationibus nobis exegitatus est contra sententias
 8c ciuiles quam criminales causas finientes. Cetera autem omnia, quae ad municipale
 de decurionibus et muneribus uel publicis operibus uel nundinis et pollicitationibus
 uersis cognitionibus et censibus uel significatione uerborum ueteribus inuenta sunt
 que regulariter definita, in sese recepit quinquagensimus, totius consummationis perf
 9 Quae omnia confecta sunt per uirum excelsum nec non prudentissimum magistrum
 quaestore et ex consule TRIBONIANUM, qui similiter eloquentiae et legitimae scientiae ad
 decoratus et in ipsis rerum experimentis emicuit nihilque maius nec carius nostris un
 iussionibus duxit: nec non per alios viros magnificos et studiosissimos perfecta sunt
 est CONSTANTINUM uirum illustrem comitem sacrarum largitionum et magistrum scrinii
 lorum sacrarumque cognitionum, qui semper nobis ex bona opinione et gloria sese
 mendauit: nec non THEOPHILUM uirum illustrem magistrum iurisque peritum in hac sp
 dissima ciuitate laudabiliter optimam legum gubernationem extendentem: et DOROT
 uirum illustrem et facundissimum quaestorium; quem in Berytiensium splendidissima
 tate leges discipulis tradentem propter eius optimam opinionem et gloriam ad nos de
 mus participemque huius operis fecimus: sed et ANATOLIUM uirum illustrem magistrum
 et ipse apud Berytienses iuris interpres constitutus ad hoc opus electus est, uir ab
 qua stirpe legitima procedens, cum et pater eius Leontius et auus Eudoxius² optima
FCOQT (cod. T reddit u. 5 a uerbis iussoribus et mandatoribus)

¹ quod inuenitur ius? ² post Patricium inclutae recordationis quaestorium et an
 sorem et Leontium uirum glorioissimum praefectorium et consularem atque Patr
 filium eius *ins. recensio secunda (u. i.)*

1 postqu'a'e F^b | haec] hoc O | glo'ria'me
 rata F^a, glomera O^a | exceptiones et] FC,
 exceptiones sed OQ 2 et actionibus] ex
 actionibus F^a | singularis extenditur] ostend
 dit singularis Q 3 totius] fS, totum F |
 uoluimus Q 4 quo] S, quos F | seu uer
 borum obligationibus] sic F^a (*superest* || seu
 ... || bor ... || obl ... || tio ... reliquis re
 sectis) S, om. F^a: *puto additum a recognitore*
 5 fideiussoribus] de fideiussoribus S | noba
 tionibus F^a | et acceptilationibus et de (de
 om. O) praetoriis stipulationibus om. T^a 7 in
 scriptum] scriptum T^a | numerare fO | et post
 hoc (haec S) ... 8 sunt om. Q | terribiles] fS,
 terribiles F 8 sunt pro delicti bis F^a | et] FC,
 om. OQT 10 hominibus] fS, hominus F |
 cauta (causa F^a altero loco) ... 13 causas
 bis F^a | se celare] selare F altero loco | co
 natur F^a altero loco 12 tam i' ciuiles F altero
 loco 13 ad municipales uel de (de om. F^a)
 decurionibus] pro municipaliis uel decurio
 nibus S 14 et diuersis] FT, ac diuersis COQ
 15 et censibus] sic F^a (*superest* || et ... || bu ...

margine resecto) S, om. F^a: fortasse a
 qui recognouit | uel sign.] et sign. CO |
 ribus] a ueteribus T 16 sese recep
 recipit S | consummationis] conditionis
 17 confecta] perfecta C^a | excelsum ne
 prud. magistrum bis F^a | et (ex O^aT)
 storem et ex (ex om. O) consulem S 1
 in F^a | capiis F^a 21 libellorum] librorum
 (liberorum T^a) 22 sese] rese F^a | comm
 bit F 23 illustrem] mil' T | spendidissi
 24 doreum Q^a 25 uirum om. F^a | quaesto
 FT, quaestorem COQ | que'm' F^a | uer
 sum F, beritensium S | spendidissima
 uitate F, ciuitate splendidissima Q |
 gem Q | optimam F 27 antolium Q |
 rytiensens F^a, uerutiensens F^a, beritrib
 CO, beritenses Q, beritentes T | electu
 iectus S 29 stirpe] fS, stipe F | leg F |
 auus] auus eius T | eudosius COQ,
 tius T | post eudosius ins. qui (qui ab
 post patricium inclutae recordationis
 storum (quaestorum T, quaestorem CO
 antecessorem (antecessorum T) et leo

XXXVIII*

7 ΤΟΥΤΟ ὁμοίως εἰς ἓν ἥθροισται ΒΙΒΛΙΟΝ. Καὶ τὸν τῶν interdicton te¹ τρόπον οὐ πλειοσιν ἐνὸς παραδεδώκαμεν ΒΙΒΛΙΟΥ. Ἐκεῖθέν τε ἐπὶ τὰς παραγραφὰς καὶ τοὺς ἐπ' αὐταῖς τεταγμένους ἔχωρίσαμεν χρόνογες, καὶ τὸν ἑνὸχῶν τε καὶ ἀγωγῶν ἀπεθέμεθα τρόπον. Καὶ συνηγάρομεν τὸ πᾶν δὴ τοῦτο μέρος, οὕτερον ἡγεῖται τὰ περὶ τῶν διακατοχῶν ὡς εἴρηται γεγραμμένα, εἰς ὅκτω 8 ΒΙΒΛΙΩΝ ἀριθμὸν, ἔκτον δὴ τοῦτο μέρος τῆς ὅλης συντάξεως ἀποθέμενοι. Τὸ δὲ δὴ τοῦ παντὸς 5 τελευταῖον, ὅπερ ἔβδομον ἀπάντης ἐστὶν τῆς πραγματείας, ἐξ ΒΙΒΛΙΩΝ ἀριθμῷ περιέσταλται, ἀρχόμενον μὲν ἐκ τῶν ἐπερωτήσεων, διαβάνον δὲ διὰ τε τῶν ὑπέρ ἐγγύης γεγραμμένων καὶ τῆς τῶν χρεῶν καταβολῆς, καὶ διαλύσεώς τε καὶ ἐλεγθερίας αὐτῶν, καὶ τῶν εἰςηγμένων ἐκ τῆς τῶν πραττόρων νομοθεσίας ἐπερωτήσεων (ἀπερ ἄπαντα δύο παρ' ἡμῶν συνέσταλται ΒΙΒΛΙΟΙ, καίτοι 10 8εις τε ἐμπροσθεν οὐδὲ εἰπεῖν ἐστὶν ὅσα καθεστώτα). Προὶόν δὲ εἰς τὸν ὑπέρ τῶν ἐγκλημάτων λόγον 15 καὶ ἄπαντα καταλέγον ὅπος τῶν τε μετριωτέρων ἐστὶν ἀμαρτημάτων ἀπερ ἰδιωτικὰ καλούγειν, ὅσα τε οὐχὶ τεταγμένα προσονομάζογεν, ἀλλὰ τὸν τῶν extraordinarion αὐτοῖς ἐπιτιθέασιν ἐπωνύμιαν, ἀναβάνον δὲ καὶ εἰς τὰ δημόσια τῶν ἐγκλημάτων, ἀπερ σφοδρότατά τέ ἐστιν καὶ μεγάλην ἐφ' ἀγτοῖς καλεῖ τὴν ποινήν. δύο δὲ κάνταρθα ΒΙΒΛΟΙ ταῦτα δὴ τὰ περὶ τῶν ἀμαρτημάτων τε καὶ ἐγκλημάτων συνέχογεν· προσαναμέμικται γὰρ αὐτοῖς καὶ τὰ περὶ τῶν ἐπ' ἐγκλή- 18 μασ μὲν ἀλικομένων, ἀγτούς δὲ ἀφανεῖς καθιστάντων, καὶ τῆς οὕτης αὐτοῖς περιογειας, καὶ 8δε τῆς ἐπαγμένης τοῖς καταδεικασμένοις ποινῆς ἡ συγχωρίσεως. Ἀρχὴ δὲ ἡμῖν ἐτέρου ΒΙΒΛΙΟΥ πάλιν ὁ περὶ τῶν ἐφέσεων γίνεται λόγος, κοινὸς ὧν εἰκότως κατὰ τῶν ψῆψων τῶν τε εἰς χρήματα τῶν τε εἰς ἐγκλήματα φερομένων. Ὁπόσα δὲ ὑπέρ τε πολιτῶν ὑπέρ τε Βούλευτῶν καὶ λειτουργημάτων καὶ τῶν δημοσίων ἔργων καὶ πανηγύρεων καὶ πόρων ἐπαγγελίας καὶ ποικίλων 20 [ἐρω]τήσεων² καὶ τῆς δημοσίας ἀπογραφῆς νενομοθέτηται τοῖς πάλαι, [ὅς]α τε [ὖλ]ως ὑπέρ τῆς τῶν ρήμάτων ἐστὶν ὄνομασιας καὶ τῶν ἐν κανοῖς είρημένων τοῖς πάλαι, ταῦτα ἄπαντα τὸ τελευταῖον περιέχει ΒΙΒΛΙΟΝ, τούτου δὴ τοῦ [γε]τύματος, φέρετρον τὰ περὶ τῶν ἐπερωτήσεων ἐστὶν, ἔκτον μὲν, ὃσον πρὸς τὴν οἰκείαν ἀρχὴν καθεστός, πεντηκοστὸν δὲ πρὸς τὴν ὅλην τῆς 24 συντάξεως ἀρμονίαν.

9 Ἀπερ ἄπαντα συντέθειται τε καὶ ἐκπεπόνθαι καλῶς τε καὶ τῆς παρ' ἡμῶν κελεύσεως ἀξίως περὶ τε ΤΡΙΒΩΝΙΑΝΟΥ, τοῦ ἐνδοξοτάτου καὶ σοφωτάτου μαρίστρου καὶ ἀπὸ κγαϊστόρων τῶν ἡμετέρων Βασιλείων καὶ ὑπάτων, ἀνδρὸς ἐν τε τῷ πράττειν ἐν τε τῷ ῥητορεύειν ἐν τε τῷ τοὺς νόμογες γράφειν ἐγδοκιμούντος, τῶν τε ἡμετέρων ἐπροσθεν οὐδὲν τιθεμένου προστάξεων: καὶ τῶν ὡς αὐτῷ τὸ πρᾶγμα ἡμῖν ἐκπονησαμένων, τούτης ἐστὶν ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ τε τοῦ μεγα- 30 λοπρεπετάτου κόμητος τῶν θείων λαργιτίων καὶ ἀντιγραφέως τοῦ θείου σκρινίου τῶν τε Θείων λιβέλλων καὶ τῶν Βασιλικῶν διαγνώσεων, χριστὴν ἀγαγού δόξαν ἡμῖν ἐν ἀπασιν παρασχόμενογ: καὶ πρὸς γε ΘΕΟΦΙΛΟΥ, τοῦ μεγαλοπρεπετάτου μαρίστρου καὶ νόμογες ἐπὶ τῆς τοῦ Βασιλίδος ταῦτης πόλεως σεμνῶς τε καὶ ἀγρύπνως καὶ τῆς διδασκαλικῆς ἐπιτηδεύσεως ἀξίως διδάσκοντος: καὶ ΔΩΡΟΘΕΟΥ τοῦ μεγαλοπρεπετάτου κγαϊστώριογ καὶ διδασκάλογ ἐν τῇ τῶν νόμων 35 ἀναδεειγμένου πόλει (φαμὲν δὲ τὴν ἀοιδήμον τε καὶ περιφανή τῶν Βηρυτίων μητρόπολιν), ὃν ἡ περὶ αὐτῷ χριστὴ δόξα καὶ εἰς ἡμᾶς ἥγανεν καὶ τῶν παρόντων μετασχεῖν προγτρέψατο πόνων: καὶ ΑΝΑΤΟΛΙΟΥ τε³ τοῦ μεγαλοπρεπετάτου μαρίστρου, ὃς δὴ καὶ αὐτὸς παρὰ Βηρυτίοις τὰ ἐκ νόμων παιδεύει [κα]λῶς, ἀνήρ ἐκ τριγονίας σεμνῆς τ[ῆ]ς παρὰ Φοίνιξιν τῶν νόμων διδασκαλίας καταβαίνων (ἀναφέρει γοῦν [εἰς] Λεόντιόν τε καὶ Εύδοξιόν, ἀνδρας [ἔ]πι νόμοις μετὰ 40 Ι

¹ τε] δὲ (Hercher)? ² requiritur διαγνώσεων ³ τε del. (Hercher)

7 δὲ om. F¹ 9 καὶ τοῖς^c τε εἰπροσθεν οὐδὲ εἰπειν F² 12 extraordinarion F³ 19 φερομένων] F⁴ uel F⁵, φερομενον F⁶ 21...24 elementa uncis quadratis comprehensa aut euauauerunt aut abscisa sunt in F: habent fere priores, sed omnino ex supplemento, certe 21 τε ... | w. Pol. Krueger (qui adnotat margine lacerato deficeret posse post τε litteras non plus tres), τε w. Taur., τε ... (om. w.) Aug. et 22 εεγ... macias Pol. 23 τούτοις δη το (sic) συστηματος F⁷! 25 συντάξεος εττορε Taur. 27 ενδοξωτατογ F | σοφωτάτογ F⁸ 30 τῶν]

F¹, τῶν καὶ F² uel F³ 31 κομιτος F⁴ 32 βασιλεικων F | παρασχοιμενογ F⁵ 34 αὐγρυπνως F⁶ 35 Δωροθεον F⁷ 36 αναδεειγμενο F: quem in Berytiensium splendidissima ciuitate leges disciplulis tradentem ... ad nos deduximus Const. Tanta 39 καλῶς] Taur., ολως Aug., ολως F | τῆς F, τοὺς Taur., τοὺς (sic) Aug. | Διδασκαλίας καταβαίνων Aug.: πιρ ad antiqua stirpe legitima procedens Const. Tanta

XXXX*

memoriam || in legibus reliquerunt: nec pon CRATINUM uirum illustrem et comitem sacrarum largitionum et optimum antecessorem huius almae urbis constitutum: qui omnes ad praedictum opus electi sunt una cum STEPHANO, MENA, PROSDOCIO, EUTOLMIO, TIMOTHEO, LEONIDE, LEONTIO, PLATONE, IACOBO, CONSTANTINO, IOHANNE, uiris prudentissimis, qui patroni quidem sunt causarum apud maximam sedem praefectureae, quae orientalibus praetoriis praesidet, omne autem suae uirtutis testimonium undique accipientes et a nobis ad tanti operis consummationem electi sunt. et, cum omnes in unum conuenerunt gubernatione TRIBONIANI uiri excelsi, ut tantum opus nobis auctoribus possint confidere, deo propitio in praedictos 10 quinquaginta libros opus consummatum est. Tanta autem nobis antiquitati habita est reuerentia, ut nomina prudentium taciturnitati tradere nullo patiamur modo: sed unusquisque 10 eorum, qui auctor legis fuit, nostris digestis inscriptus est: hoc tantummodo a nobis effecto, ut, si quid in legibus eorum uel superuacuum uel imperfectum uel minus idoneum uisum est, uel adiectionem uel deminutionem necessariam accipiat et rectissimis tradatur regulis. et in multis similibus uel contraris quod rectius habere apparebat, hoc pro aliis omnibus positum est unaque omnibus auctoritate indulta, ut quidquid ibi scriptum est, 15 hoc nostrum appareat et ex nostra uoluntate compositum: nemine audente comparare ea quae antiquitas habebat et quae nostra auctoritas introduxit, quia multa et maxima sunt, quae propter utilitatem rerum transformata sunt. adeo ut et si principalis constitutio fuerat in ueteribus libris relata, neque ei pepercimus, sed et hoc corrigendum esse putauimus et in melius restaurandum¹. nominibus etenim ueteribus relictis, quidquid legum 20 ueritati decorum et necessarium fuerat, hoc nostris emendationibus seruauimus. et propter hanc causam et si quid inter eos dubitabatur, hoc iam in tutissimam peruenit quietem, 11 nullo titubante relicto. Sed cum prospeximus, quod ad portandam tantae sapientiae molem non sunt idonei homines rudes et qui in primis legum uestibulis stantes intrare ad arcana eorum properant, et aliam mediocrem emendationem praeparandam esse censuimus, 25 ut sub ea colorati et quasi primitiis omnium inbuti possint ad penetralia eorum intrare et formam legum pulcherrimam non conuentibus oculis accipere. et ideo TRIBONIANO uiro excuso, qui ad totius operis gubernationem electus est, nec non THEOPHILO et DOROTHEO uiris illustribus et facundissimis antecessoribus accessitis mandauiimus, quatenus libris, quos ueteres composuerunt, qui prima legum argumenta continebant et institutiones no- 30 FCOQT

¹ hanc corrigendam esse putauimus et in melius restaurandam recensio posterior (u. i.)

uirum glorioissimum (religiosissimum Q) praefectorium (*sic S, ἀπὸ γῆραχων Const. Δέδωκεν, praefectorum F²*) consularem atque patricium filium eius F²S cum Const. Δέδωκεν 1 relinquenterunt OQ | non] non et OQ | cretinum O, gratinum Q | et (et om. T) comitem sacrarum largitionum bis F² 2 et optimum bis C | ad] apud CO^a 3 mena] monatio C | eutalmio C, eutolinio O, eutolinio Q, eutolianno T | timotheo] F² (*ubi superest.. motheo*) S, om. F² | leonido OQT 4 platon'a'e F | constantino] et constantino O | uiris] uiris O^a 5 praesidet] possidet O^a 6 omne] FO^a, omnes CO^aQT | suae] sine O^a, om. Q | et a] ad Q 7 electi F, eliciti T^a | sunt et om. T | gubernationem O^a | tribuniani FS 8 ut] in C | in om. T | praedictos om. S 9 consummaum F | nobis] F²CO, a nobis F²Q^aT, om. Q^a | antiquitatis CO 10 ut] fS, aut F | taciturnitate f 11 a om. T^a | affecto O 12 uel superu.] superu. C | uel minus] F, aut minus S 13 accepiat F² 14 in] FQ^a, ex COQT | rectus Q | apparebit O^a 15 omnibus] hominibus O | indultate O^a 16 nemine

(nomine C^a) audente comparare (comparare T^a) ea quae] sic F² (*supersunt ... ineau || ... e com || ... re ea marginē reciso*) S (*nisi quod pro 16 compositum ... 17 habebat in Q est tantum unaque*), om. F² 17 habeat O^a | et quae] F, his (his om. T^a) quae S | auctoritat F² | quia] qua C | maxime F² 18 quae bis F² | et sil si et T | principalis] fS, principaliibus F 19 relata] fS, releta F | percepimus F² | et] FQ, om. COT | hoc corrigendum] F², hanc corrigendam F²S | putamus T^a 20 restaurandum] F, restaurandam S | peticisti F | quid'quid' F² 21 ueteritati C | et nec.] aut nec. Q^a | fuerit S 22 peruenit] repuuenit F 23 tantae] tantam O, sancte Q | s'tapientiae F² 24 sint Q | uestibulis legum CO | stantes] F²T, tantes F², stant et Q, stant O, stantes et C 25 arcan'a' F² | mediocrem] mediorum F² | emendationem] F, eruditioinem S: τινὰ μετρίαν εἰσαγωγὴν Const. Δέδωκεν | preparandam F 26 primitias T^a 27 pulcherrima OQ 28 theophilo Q 29 accessitis OQ | ma'n'dauimus F² 30 uocabuntur OT

XXXXI*

Πατρίκιον τὸν τῆς εὔκλεούς μνήμης κυαῖστώριον καὶ ἀντικήνσορα καὶ Λεόντιον τὸν πανεύφημον ἀπὸ ὑπάρχων¹ ὑπάτων καὶ Πατρίκιον τὸν αὐτοῦ παῖδα [δικαῖ]ως τεθαγμασμέν[οyc]: ΚΡΑΤΙΝΟΥ² τε³ μὴν τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου⁴ καὶ σοφωτάτου κόμιτος τῶν θείων λαργιτίονων (νόμων δὲ καὶ αὐτὸς ἀράθος ἐξηγητής ἐπὶ τῆς βασιλίδος ταύγτης ἐστὶν πόλεως): καὶ πρὸς τούτοις ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΗΝΑ ΠΡΟΣΔΟΚΙΟΥ ΕΥΤΟΛΜΙΟΥ ΤΙΜΟΘΕΟΥ ΛΕΩΝΙΔΟΥ ΛΕΟΝΤΙΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΙΑΚΩ- 5 ΒΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ τῶν σοφωτάτων, οἵπερ πάντες ῥήτορες μὲν εἰσὶν τῶν ἐν-
δοζοτάτων ὑπάρχων τῶν ιερῶν ἡμῶν πραιτώριων, δόξαν δὲ πάρα πλάσιν τὴν ἐπὶ σοφίᾳ δικαίως ἔχοντες εἰκότως παρ' ἡμῶν ἐκρίθησαν ἄζοι καθεστάναι τοῦ τοσούτου μεταρχεῖν ἀράθος. ταῦτα
μὲν οὖν ἡμῖν περὶ τὴν τῶν Digeston ἐκπεπόνθαι συγγραφήν διὰ τῶν ἀρτίως ἡμῖν είρημένων
10 ἐνδόξων τε καὶ σοφῶν ἀνδρῶν. Τοσαύτη δὲ ἡμῖν αἰδὼς τῆς ἀρχαιότητος γέροντες, ὥστε οὔδε 10
ἀμείψαι τὰς προσηγορίας τῶν ἐμπροσθέντων ὑπεμείναμεν, ἀλλὰ τὴν ἐκάστου τούτων
τοῖς νόμοις ἐπεγράμμεν προσηγορίαν, ἀμείψαντες μὲν εἴ τι περ ἔχειν ἡμῖν οὐκ ὄρθως ἐδόκει,
μέρη δὲ τὰ μὲν ἀφελόντες τὰ δὲ προσθέντες, ἐκ πολλῶν τε τὸ κάλλιον ἐλόμενοι καὶ τὴν ἴchn
ἀπασιν παραχόντες τῆς ἐζογίας ἰσχύν. ὥστε πᾶν ὅπερ ἐνέγραπται τῷ βιβλίῳ, τοῦτο ἡμετέρᾳ⁵
ΓΕΝΕΣΩΝ ΓΝΩΜΗ, μηδένα τε θαρρεῖν παρατίθεναι τὰ γενόμενα νῦν τοῖς ἐμπροσθέν, ἐπειδὴν πολλὰ 15
καὶ οὐτέ ἀριθμηθῆναι ἥδια μετατεθείκαμεν εἰς τὸ κρείττον, καν εἴ τι βασιλικὴ τινὶ τῶν παλαιο-
τέρων ἀγυρατόρων διατάζει πρὸς ἀλλοίον εἴρητο σχῆμα. τὰ μὲν γὰρ ὄνοματα τοῖς ἐμπροσθέν
ἔφυλλάζαμεν, τὴν δὲ τῶν νόμων ἀλήθειαν ἡμετέραν ἐποιησάμεθα, ὥσπερ καὶ εἴ τι στατιαζόμενον
ἐκείνοις ἦν (πολλὰ δὲ τὰ τοιαῦτα ἀπέκειτο), τοῦτο δικρήνται τε καὶ πεπέρασται καὶ εἰς σαφῆ πε-
11 ρίεστηκε τέλος ἔχοντα νόμον. Ἐπειδὴ δὲ ἔχρην καὶ τίνα μετρίαν εἰσαγωγῆν ποιήσασθαι πρὸς 20
τούτης ἀρτί νόμων ἀπτομένοις καὶ τὴν μείζω διδασκαλίαν || οὐ χωροῦντας, οὐδὲ τοῦτο τῆς ἡμε- f. 2
τέρας ἔτος κατελίπομεν προνοίας, ἀλλὰ ΤΡΙΒΩΝΙΑΝΩ τῷ ἐνδοζοτάτῳ τῷ καὶ τὴν τῆς ὅλης νο-
μοθεσίας ὑπογράπαν ἐπιτετραμμένῳ, καὶ⁶ ΘΕΟΦΙΛΩ γε μήν καὶ ΔΩΡΟΘΕΩ τοῖς μεγαλοπρεπεστά-
τοις καὶ σοφωτάτοις ἀντικήνσορσιν ἐγκελεγάμενοι διεταζάμεθα προσήκειν ἐκ τῶν τοῖς ἀρχαῖοις
ἐκ εἰσαγωγῆς συγκειμένων τὰ καιριώτατά τε καὶ κρατοῦντα καὶ ὅπος τοῖς νῦν πόλιτευομένοις 25
F

¹ καὶ ἵν. ² γε (Hercher)? ³ τοῦτο [ἡμέτερον εἶναι δοκεῖν καὶ] ἡμετέρᾳ? ⁴ καὶ del.
(Hercher)

1 εὔκλεούς] εγκλεγούς F 2 παιδα (δα dubiae)
... || ως *F teste Kruegero*, παιδα ως *Aug.*, παι-
δας ως *Pol. Taur.* | τεθαγμασμένοις..... ||
τεμ(ι) dubia)ηντού *F teste Kruegero qui supple-
ui, τεθαγμασμεν ... την τοι Taur.*, τεθαγμασμέ-
νοις καὶ ... τοῦ *Aug.*: cum et pater eius Leon-
tius et annus Endoxius ... optimam sui me-
moriam in legibus reliquerunt *Const. Tanta*
3 μεγαλοπρεποπτεροπρεπεστάτος dubiae)γκαι(δι dubiae)

F teste Kruegero, μεγαλοπρεπεστάτου καὶ *Taur.*
Aug. | κομιτος *F* | θιων *F* | δὲ τε *Taur.* errore
4 στεφανον *F* (em. f) 5 ιακκωβογ *F*
14 τοῦτο ἡμετέρᾳ γενέσθαι γνώμην] hoc nostrum
apparet et ex nostra uoluntate compositum
Const. Tanta 15 γεναμεν *F* 18 νόμων
οτ. *F* 19 τοιαγτοια *F*¹ | περιεστηκαι *F*²
21 απ' τομενοις *F* 22 ενδοζωτατω *F*
25 οπασα *F* | τοις νυν πολιτευομενοις *F*

cabantur, separatis collectis, quidquid ex his utile et aptissimum et undique sit elicit et rebus, quae in praesenti aeuo in usu uertuntur, consentaneum inuenitur, hoc et studeant et quattuor libris reponere et totius eruditionis prima fundamenta atque eleponere, quibus iuuenes suffulti possint grauiora et perfectiora legum scita sustinadmonuimus autem eos, ut memores etiam nostrarum fiant constitutionum, quas pro datione iuris promulgauimus, et in confectione institutionum etiam eadem emendare non || morentur: ut sit manifestum et quid antea uacillabat et quid postea inibilitatem redactum est. quod opus ab his perfectum ut nobis oblatum et relectum et prono suscepimus animo et nostris sensibus non indignum esse iudicauimus et dictos libros constitutionum uicem habere iussimus: quod et in oratione nostra,
 12 eisdem libris praeposuimus, apertius declaratur. Omni igitur Romani iuris dispositio composita et in tribus uoluminibus, id est institutionum et digestorum seu pandectarum nec non constitutionum, perfecta et in tribus annis consummata, quae ut primum se coepit, neque in totum decennium compleri sperabatur: omnipotenti deo et hanc oportunitatem ad hominum sustentationem piis optulimus animis uberesque gratias maximae deitatis didimus, quae nobis praestitit et bella feliciter agere et honesta pace perpetiri tantum nostro, sed etiam omni aeuo tam instanti quam posteriori leges optimas per
 13 (18) omnibus itaque hominibus eandem sanctionem manifestam facere necessarium perspetuat sit eis cognitum, quanta confusione et infinite absoluti in quam moderationem legitimam ueritatem peruererunt: legesque in posterum habeant tam directas quam pendiosas omnibusque in promptu positas et ad possidendi libros earum facilitates neas: ut non mole diuitiarum expensa possint homines superuacuae legum multitudinibus uolumina, sed uilissima pecunia facilis eorum comparatio pateat tam diti
 13 (14) quam tenuioribus, minimo pretio magna prudentia reparanda. Si quid autem in legum compositione, quae ab immenso librorum numero collecta est, simile forsitan inueniatur, nemo hoc uituperandum existimet, sed primum quidem inbecillitati huiusmodi naturaliter inest, hoc inscribat, quia omnium habere memoriam et penitus in peccare diuinitatis magis quam mortalitatis est: quod et a maioribus dictum est. sciatur, quod similitudo in quibusdam et his breuissimis adsumpta non inutilis est, citra nostrum propositum hoc subsecutum: aut enim ita lex necessaria erat, ut distinctus propter rerum cognitionem applicari eam oporteat, aut, cum fuerat aliis distinctis, impossibile erat eam per partes detrahi¹, ne totum confundatur. et in his
FCOQT

¹ distrahi (*Hal.*)?

1 undeque *F* 2 presenti *F* (*em. f.*) | in usu] *Q* | uentur *F* | hoc] *uoc* *F* 3 quattuor] in quattuor *CQT* | et totius eruditio[nis] (totius's erudit. *F*) ... 4 ponere *om. T* | 4 iubenes *F* | possunt *Q* 5 nostrarum fia'n't *F*, fiant nostrarum *CO* | constitutionem quas (quam *F*) ... 6 confectione (confectionem *C*) *om. T* | 6 eadem emendatione] *F*, eandem emendationem *fS* 7 ma'm'nestum *F* | quid antea] *FT*, quod antea *COQ* | bacillabat *F* | quid postea] *F*, quod postea *COQT*, postea *T* | stabilitate *CO* 8 pedacatum *F* | perfectum] perfectum est *Q* | et *om. T* | relictum *O* 9 iudicabimus *F*, iudicabimus *T* 10 nabere *F* | et *om. S* 11 praeposuimus] *FC*, proposuimus *OQT* 12 et in] *FT*, et *OC*, *om. Q* 13 separari] *F*, sperari *F* *COT*, sperare *Q* 14 cooperit *O-T* | sperera'ua'batur *F* | et *om. C* 15 maximareitati *F* | reddidimus] *fCOT*, reddimus *FQ-T*, reddimus *Q* 16 praestitit] *fCQT*, praestitit *F*, praestiterit *OT* | et bella *Q* | filiciter *F* |

perpotiri] *F*, potiri *S* | et *om. T* | non] *f* 18 necessarium] necessarium esse *fS* speximus] *FT*, prospleximus *COQ* 1 nitate] *F* cum const. Δέλωκεν, iniquitas quam] *F*, quantam *S* 20 peruererint *Q* pendiosas *F* 21 promptu posita prompto positas *S* | eorum *C* | facilis *FCT*, felicitatem *OQ*, facultatem *Q*, litatem *T* | idoneam *C* 22 moles *C* | tiarum *O* | expessa *F*, *om. Q* | superuacuae ac *T* 23 uolumina's 24 praetio *F* (*em. f.*) | quod *Q* | in tagum] *FQ*, legum in tanta *CT*, legum in autem *O* 25 simili *F* (*em. f.*) | forsitan] *F*, paro inueni paro *F* 26 niatur *F* | inbecillitate *F*, inbecillitate inbecillitatem *Q* 27 in ullo *F* | quam mortalitatis *T* 29 breuissimi et nec] *fCOT*, ctne *F*, et *Q* 31 cognem] *FT*, cognitionem *COQT* 32 *om. F* | confundantur *FQ* | in *om. T*

XXXXIII*

ΣΥΜΦΕΡΕΤΑΙ ΠΡΑΓΜΑСИН, ΤΑῦΤΑ ἐζελεῖν καὶ ἀθροῖCΑΙ καὶ εἰς ἡMΑC ἀγαρεῖN, ΜΕМНИСθAI Δὲ καὶ τῶν ἡMΕΤέРων διατάζεων ἃc εἰς ἐπαΝόρθωcιn τῶν ἐMπροсθεn πεποиmеthA, καὶ οὐτώ cунthеiнai BIBLIOYc TЕSSАRас, πρώta ctoиchеia tūc eicагwгhс ēcoménac, ἃc δn kалein Institutа nеномiстai. καὶ δn kai tауtнn tнn nomotheсian cунthеiнtec procнgагoN hmin, κai hmeic ἀpacan kataсkeуамenoi κai δiakrēnanteс kалlōc te ἔхеin κai kата tōn ἡMЕTéРoN eкpинamen noyn, kai ἡMЕTéРoN eинai κai toуtо 5 tō BIBLIOYc ἀpefhiнnамetha, κai tō ge tнn tōn ἡMЕTéРoN diatáзeowN iсxhъn ἔхеin aуtо par' aуtōn 13 ὥn ēn ppoimiois tóy BIBLIOYc dieléхthmen ἀpacin ēdhлoсamem. OУtω tоiNyn tнn Rѡmаiѡn nomotheсian таzantec κai ēn tricin tоiс oлlois BIBLIOYc te κai ēniaytoci pрагma tocoуton ēkpepo-nikotес, oppe rн mēn tнn ἄрхhн yper ἀpacan ēлpidda, ta de δn teleutai, meθ' oppe hmeic Baton eинai tó pрагma ēdeiзamem, oуdē eic dékatoN ētos oлlon cунthеiнnai procдokhthem, eic mонwN 10 tpoѡn ēniaytowN ἀpoteléscantec таxos, κai twh dectoty thew κai toуtоn ἀnahtentec tōn ἀthlon tw κai εbphnнn ἅgein κai poлemoyc katorthouN κai nomothehciN panti tw te prō hмwN¹ tw te ēf' hмwN tw te meθ' hмaс xronw dwhrcamem, dikaion whthmen ἀpacin ἀntrwpois poihciN fanepran tнn whmametepan yter aуtōn cpoуdhn te κai ppoноian, opwos an tнc ēmproсthem ἀpalallagentec ta-paуhic te κai cypgycsew κai pеrас ēxogycs oуdēn nomotheсiac xhсwntai nомoic орthoi te κai 15 cuntpoѡiс κai pасiN ppoхeiroic κai tнn tōn dикoи cунtomian ἀspazomemoiс κai ppokeimenoic ge ἀpacen tоiс BogoMenoic ያddiws eic kticin, oуketi poлlѡn deomemoiс xhcmatowN iна tō tōn ἀxhicstowN ēkeiѡn BIBLIOYc ἀthriсaien plhthos, all' ep' oligw tимhmati tоiс te ploуtoucim omoiw 19 tоiс te ēz elattponos omwmoenoiс oуcias adieian tнc ēahtowN papeхomemoiс kticewc. Ci de tи (pli thoyc omtoс tóy κai nyN hмriсmeyou κai ēk tocoуtowN myriadowN cyllegentoс) dozeyen ēxеin 20 omoiwac (toуtо de oiometha cpiánion ēcesthai), plhni all' tоiс tнc ἀntrwpoинhс ēstoхamemoiс фyccewac oуk ēzow dikaicas ἀpoloгias oуlē toуtо dozeyen eинai tó gаp diа pantiwN ἀneýhynon heiac an eih monhс all' oуk ἀntrwpoинhс iсxhъc, kath kai tоiс prō hмwN eirhatai. plhni ēctin opth eai tнn tōn omoiwN papedezametha heicin, h tōn ypokeimemowN pрагmatoN toуtо² ἀtai-toуtоN tō deim tауtо plieicin ēfарmосthmai topoic, h toу³ cунanamemihai tini zénw tō do- 25 koiw omoiwN tw te meθ' hмaс xronw) et non tantum
P

¹ тwh te prō hмwN del (Koehler) ² toуtо del (Hercher) ³ tw?

³ CTOTIKA F | NENOMISTA F (em. f.) 6 aуtо'тo' (o cзeбdiia) F 10 pрагma' F² 12 κai nomo-thetecai panti tw te prō hмwN tw te ēf' hмwN tw te meθ' hмaс xronw) et non tantum
nostro, sed etiam omni aeuo tam instanti
quam posteriori leges optimas ponere Consl.
Tanta 25 cунanamemihai F²

XXXIII*

tibus, in quibus perfectissimae uisiones expositae ueterum fuerant, quod particulatim in eas fuerat sparsum, hoc diuidere ac separare penitus erat inciule, ne tam sensus quam 14 aures legentium ex hoc perturbentur. Similique modo si quid principalibus constitutio-
nibus cautum est, hoc in digestorum uolumine poni nullo concessimus modo, quasi con-
stitutionum recitatione sufficiente: nisi et hoc raro ex isdem causis, quibus similitudo ad- 5
15 sumpta est. Contrarium autem aliquid in hoc codice positum nullum sibi locum uindi-
cabit nec inuenitur, si quis suptili animo diuersitatis rationes excutiet: sed est aliquid
nouum inuentum uel occulte positum, quod dissonantiae querellam dissoluit et alias na-
16 turam inducit discordiae fines effugientem. Sed et si quid forsitan praetermissum est,
quod in tantis milibus quasi in profundo positum latitabat, et, cum idoneum fuerat poni, 1C
|| obscuritate inuolutum necessario derelictum est: quis hoc adprehendere¹ recto animo f-
possit? primo quidem propter ingenii mortalis exiguitatem: deinde propter ipsum rei ui-
tium, quod multis inutilibus permixtum nullam sui ad eruendum praebuit copiam: dein
quod multo utilius est pauca idonea effugere, quam multis inutilibus homines praegrauari.
17 Mirabile autem aliquid ex his libris emersit, quod multitudo antiqua prae-
sente breuitate 18 paucior inuenitur. homines etenim, qui antea lites agebant, licet multae leges fuerant
positae, tamen ex paucis lites perferebant uel propter inopiam librorum, quos comparare
eis impossibile erat, uel propter ipsam inscientiam, et voluntate iudicium magis quam le-
gitima auctoritate lites dirimebantur. in praesenti autem consummatione nostrorum dige-
storum e tantis leges collectae sunt uoluminibus, quorum et nomina antiquiores homines 20
non dicimus nesciebant, sed nec umquam audiebant². quae omnia collecta sunt substantia
amplissima congregata, ut egena quidem antiqua multitudo inueniatur, opulentissima
autem breuitas nostra efficiatur. antiquae autem sapientiae librorum copiam maxime Tri-
bonianus vir excellentissimus praebuit, in quibus multi fuerant et ipsis eruditissimis ho-
minibus incogniti, quibus omnibus perfectis, quidquid ex his pulcherrimum erat, hoc semo- 25
tum in optimam nostram compositionem peruenit. sed huius operis conditores non solum
ea uolumina perlegerunt, ex quibus leges positae sunt, sed etiam alia multa, quae, nihil
uel utile uel nouum in eis inuenientes, quod exceptum nostris digestis applicarent, optimo
18 animo respuerunt. Sed quia diuinae quidem res perfectissimae sunt, humani uero iuris
condicio semper in infinitum decurrit et nihil est in ea, quod stare perpetuo possit (multas 20
etenim formas edere natura nouas deproferat), non desperamus quaedam postea emergi
negotia, quae adhuc legum laqueis non sunt innodata. si quid igitur tale contigerit, Augu-
stum imploretur remedium, quia ideo imperiale fortunam rebus humanis deus praepo-
suit, ut possit omnia quae nouiter contingunt et emendare et componere et modis et
FCOQ

¹ reprehendere (*edd.*)? ² audierant?

1 perfectissimae *F* | uisiones] *F*, iussiones
COQ, diuisiones *T* | ueterum expositae *Q*
 2 fuerat] fuerant *Q* | s'e'parsum *F* | ne] ue *F*
 3 perturbentur] perturbentium *Q* | 4 modo
 concessimus *O* | 5 recitatione's sufficien'te
F, recitatione sufficientes *Q* | nisi *om.* *T** |
 hisdem *FS* | adsempita et *F* | 6 uendicabit *F*
 (*em. f.*), uindicat *T* | 7 diuersitates *C* | est
om. *O* | 8 quod] *fS*, quos *F* | 9 effugentem
Q | praeter r'missum *F* | 10 militibus *T** |
 fuerat idoneum *T* | 11 obscuritate *F* | neces-
 sarium *OQT* | quis] qui *C* | 12 primum
COT | ingenui *C*, ingnii *Q* | mortalitatis *T* |
 exiguitatem *F*, ex uitatem *T* | 13 inutilibus]
 inutilitatibus *T** | sui] *F*, sibi *S* | erudiendum
CT | copiam *F***CT*, propriam *F*, curam *O*'*Q*,
inc. *O** | dein] *F*, deinde *FS* | 14 utilius]
 inutilius *Q** | est] et *F** | idonea effugere] *F*,
 idoneae fugere *Q*, idoneae effugere *COT* |
 praegrabari *F*, praegrabare *F* | 15 ali-

quod *O* | emersit] *FQT*, emerserit *COT**
 16 inbenitur *F* | multa'e' *F* | 17 praefere-
 bant *T* | 18 uoluntatem *C* | 20 e tantis] et
 antiquis *C* | lege collecti *Q** | et nomina] *F*,
 nomina et *S* | homines *om.* *CO* | 21 substanciam
O | 22 inueniebatur *Q* | 23 sapientia'e' *F**
 24 excellentissibus *F* (*em. f.*) | ho-
 minum *Q* | 26 huius] ius *T** | 28 in eis in-
 uenientes] *OQT*, inuenientes in eis *C*, eis
 inuenientes *F* | nostris] in nostris *O* | appli-
 caretur *T* | 29 qui'n'a *F** | sunt] sint *T**
 30 in infinitum] *fS*, in finitum *F* | decurrit
*F** | possint *T** | 31 formas's'edere *F*, edere
om. *T** | nouas natura *T* | 'emergi *F** | 32 in-
 nodata] *S*, innouata *F* | 33 implorent *T* |
 fortunam] formam *Q* | praeposuit] *FT*, pro-
 posuit *COQ* | 34 et emendare] emendare *CT* |
 et componere et modis et regulis competen-
 tibus tradere *om.* *Q*

XXXXV*

τὸ τῆς ὁλῆς θεωρίας σύνεχες καὶ μὴ διασπασθῆναι τὸν νοῦν τῇ τῶν ἡδη γεγραμμένων ἀφαιρέσει ψημάτων· πλὴν καὶ τοῦτο εἴ που καὶ παρείληπται διὰ τὴν τοῦ πράγματος ἀνάγκην, ἀλλ’ 14 ἐστὶν βραχὺ καὶ οὐδεμίαν ἔαγτο γ σχεδὸν παρεχόμενον αἰσθήσιν. Ταῦτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἥπαν νεκροθετηθέντων ἐν ταῖς βασιλικαῖς διατάξεις ἐφύλασσαν· τὰ γὰρ¹ ἐκείνας εἰρημένα κατὰ τοῦτο τεθῆναι τὸ βιβλίον οὐ συνεχωρίσαντεν, πλὴν ὅσον ἐκ τῶν ἐμπροσθετῶν ἡμῖν ωρισμένων 5 15 προφέψει τῆς ὁμοιότητος αἰτιῶν. Ἐναντίως δὲ τοῖς ἄλλοις ἔχοντά τινα νόμον τῶν ἐπὶ τοῦ f. 2² βιβλίου τοὗτον κειμένων οὐκ ἂν τις εὔροι ῥᾶδίως, εἴτε διὰ πάντων τῶν τῆς ἐναντιότητος ὅρων ἀνελθεῖν σπέύσειν· ἀλλ’ ἐστιν τι τὸ διάφορον, ὃ προσληφθὲν ἀλλοιοτέραν ἴσως παρὰ θάτερον 16 ποιεῖ τὸν τοῦ νόμου θέσιν. Εἰ δὲ καὶ τι τυχὸν παρείται τῶν τεθῆναι δεόντων (εἴκος γὰρ καὶ τι τοιούτο συμβῆναι διὰ τὴν τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθένειαν φύσεως), ἀλλὰ τῷ παντὶ κάλλιον ἂν εἴη 10 τοῖς ἡμῶν ὑπηκόοις πολλῶν ἀπηλλάχθαι κακῶν τοῦ καταλιπεῖν ἴσως ὀλίγα τινὰ τῶν δοκούντων ἀπηλεῖσθαι, μυριάσιν σχεδὸν ἀναριθμήτοις ἐνκατορωγμένα τε καὶ ἀποκείμενα καὶ οὐδενὶ σχεδὸν 17 τῶν πλάντων γνώριμα, τούτου τε ἐνεκεν διαλαθόντα ῥᾶδίως. Τοσούτων δὲ ὄντων τῶν ἐμπροσθετῶν γεγραμμένων βιβλίων ἐξ ἐλαχίστων νομοθετῶν τε καὶ βιβλίων ἐκρίνετο τὰ τῶν ἐν δικαστηρίοις ἀργών, τῶν μὲν, ἐπειδὴν βιβλίων ἡπόρουν, τῶν δέ, ἐπείπερ οὐκ ἡρκούν πόνοις πλείον- 18 σι, ἔτρειν τὰ πολλὰ τῶν χρισίμων οὐκτὸν ἰχυόντων· νῦν δὲ κατὰ τὴν σύνταξιν ἡθροισταὶ ταῦτην ποιὺς ἡμῶν κρατούντων ἀριθμὸς ἐκ βιβλίων σπανίων καὶ μόλις ἐξεγράμμένων καὶ ὧν οὐδὲ τὰς προσηγορίας οἱ πολλοὶ καὶ τῶν σφόδρα ἐγδοκιμούντων ἐπὶ νόμοις ἐγίνωσκον. ὧν δὴ τὴν ὑλὴν ἡμῶν ἀφθονοτάτην ὁ ρήθεις ἐνάδοξότατος Τριβωνιανὸς παρέσχετο, πολλῶν τε βιβλίων καὶ οὐδὲ ἀριθμεῖθῆναι ῥᾶδίων παραχόμενος πλῆθος, ὧν ἀπάντων διαρκῶς ἀναγνωσθέντων ἡθροίσθη τὰ 20 παρόντα βιβλία. καίτοι γε οἱ παρ’ ἡμῶν πρὸς τοῦτο συναθροισθέντες πολλοὶς δὴ καὶ ἔτεροις ἀπέτηχον βιβλίοις, ἐν οἷς οὐδὲν εύρόντες σπογδαῖον οὐδὲ καινὸν παρὰ τὰ πρόσθετα ἡθροισμένα 19 τῶν ἐξ αὐτῶν εἰκότως ἀπεδοκίμασαν ἐν τῷδε τῷ συγγράμματι τῶν νόμων εἰσφοράν. Εἰ δὲ καὶ τι τὸ λοιπὸν ἀμφιεβηθεῖσιν καὶ μὴ τοῖς νόμοις τούτοις ἐγγεγραμμένον φανεῖ (πολλὰ γὰρ δὲ πέφυκεν καινούργειν ἡ φύσις), ἀλλὰ βασιλεῖαν ὁ θεὸς διὰ τοῦτο καθηκεν εἰς ἀνθρώπογες, 25 ὅπως ἂν τοῖς δεομένοις ἀεὶ τι διατάττογε τὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀριστίαν ἀναπληροῖ

F

¹ ἐν συν. (Hercher)

5 (εὐ) τ(ω)ν || εμ(πρ)οσθετ ήμιν ορισμένων
(προσφατ)α[cei] in F legit, de litteris intra uncos positis dubitans, primus Kruegerus: εκ τοῦ
.... sei Taur., ἐκ τοῦ Pol. Aug. 10 ἀνθρωπεινος F | ειν] ετη F² 11 τοῦ καταλιπεῖν

ἴσως ὀλίγα τινὰ τῶν δοκούντων ἀπιηδείων]
paucia idonea effugere Const. Tanta 16 νῦν¹,
δε F² 20 αν αγνωσθέντων F² 21 καίτοι
γε] Krueger, καὶ τοῖς γε F: sed huius operis
conditores Const. Tanta 24 τοῦτο γε F²

XXXXVI*

- regulis competentibus tradere. et hoc non primum a nobis dictum est, sed ab antiqua descendit prosapia: cum et ipse Iulianus legum et edicti perpetui suptilis- [Iul. D. 1, 8, 11] simus conditor in suis libris hoc rettulit, ut, si quid imperfectum inueniatur, ab imperiali sanctione hoc repleatur. et non ipse solus, sed et diuua Hadrianus in compositione edicti et senatus consulto, quod eam secutum est, hoc apertissime definit, ut, si quid in edicto 5 positum non inuenitur, hoc ad eius regulas eiusque conjecturas et imitationes possit noua instruere auctoritas.
- 19 Haec igitur omnia scientes, patres conscripti et omnes orbis terrarum homines, gratias quidem amplissimas agite summae diuinitati, quae uestris temporibus tam saluberrimum opus seruauit; quo enim antiquitas digna diuino non est uisa iudicio, hoc uestris temporibus indultum est. hasce itaque leges et adorate et obseruare omnibus antiquioribus quiescentibus: nemoque uestrum audeat uel comparare eas prioribus uel, si quid dissonans in utroque est, requirere, quia omne quod hic positum est hoc unicum et solum obseruari censemus. nec in iudicio || nec in alio certamine, ubi leges necessariae sunt, ex aliis libris, nisi ab iisdem institutionibus nostrisque digestis et constitutionibus a nobis compitis uel promulgatis aliquid uel recitare uel ostendere conetur, nisi temerator uel falsozatis criminis subiectus una cum iudice, qui eorum audientiam patiatur¹, poenis grauisimis laborare.
- 20 Ne autem incognitum uobis fiat, ex quibus ueterum libris haec consummatio ordinata est, iussimus et hoc in primordiis digestorum nostrorum inscribi, ut manifestissimum sit, 20 ex quibus legislatoribus quibusque libris eorum et quot milibus hoc iustitiae Romanae templum aedificatum est. Legislatores autem uel commentatores eos elegimus, qui digni tanto opere fuerant et quos et anteriores piissimi principes admittere non sunt indignati, omnibus uno dignitatis apice inpertito nec sibi quodam aliquam praerogatiuam uindicante. cum enim constitutionum uicem et has leges optinere censuimus quasi ex nobis promulgatas, quid amplius aut minus in quibusdam esse intellegatur, cum una dignitas, una potestas omnibus est indulta?
- 21 Hoc autem, quod et ab initio nobis uisum est, cum hoc opus [cf. const. Deo auctore § 12 fieri deo aduente mandabamus, tempestuum nobis uidetur et in praesenti sancire, ut nemo neque eorum, qui in praesenti iuris peritiam habent, nec qui postea fuerint audeat 30 commentarios isdem legibus adnectere: nisi tantum si uelit eas in Graecam uocem trans- FCOQT

¹ qui eis audientiam accommodauit recensio posterior (u. i.)

1 dictum 'edictum' est F | ab antiqua] ab antiqua O, antiqua T^a 2 prossapia'n' cum F, prossapia sed O | et edicti] edicti CO | suptillissimus] sublimis T 3 in om. S | suus C^a | hec Q | rettulit] retulerit OT^a | quid imperfectum] F^a, quiddimperfectum F^a | imperiali*m* sactione F 4 sed et] sed T^a 5 eam] F^aS, eum F^a | secutum] sequutus Q | definitiuit] fS, definitiuit F 6 positum] FQ, posito COT | inueniatur] F^a, inueniatur F^aS 8 omnia igitur QT | scientias F^a | et in transitu a u. ad u. bis F 9 uestris] CO-T^a, uestris F, nostris O-QT^a | temporis C 10 quo enim] quod T^a | non est diuino T | uestris] nostris Q 11 hasce] has C | obseruate] seruare Q | antiquioribus] antiquis T 12 quiscentibus F (em. f) 13 est requirere] requirere T | quia om. F^a | hic] huic T, om. O^a | obseruari] seruari Q 14 cense'mus F | in alio] F, in aliquo OQT, aliquo C 15 nostrisque digestis et constitutionibus bis F^a 16 uel recitare] recitare CO 17 criminis] Q, crimen FCOT | eorum audientiam patiatur] F^a, eis

(ei S) audientiam accommodabit (accommodaverit T) F^aS 19 haec] hoc O^a 20 prim*m* ordiis F | inscribi] scribi T 21 ex] FC, et OQT | quod FC 22 commentatores eos elegimus qui digni tanto opere om. Q | eos bis F^a, om. T | elegimus C 23 tanto opere fuerant F^a, tantopere fuerant T | quos et] FT, quos COQ | piissimae T^a | admittente F | tene non sunt indignati omnibus bis F^a | indignat*m* itati F^a altero loco 24 apice'm in pertito F | sibi quodam aliquam praerogatiuam uindicante cum enim om. Q | sibi quodam] CO, sibi cuidam na' F, quodam sibi T^a, quodam (om. sibi) T^a | uideante F (em. f) 25 optinere censuimus] retinere iussimus Q | promulgatis QO^a 26 una potestas] et una potestas COT^a 28 et] F, om. S 29 fieri] fuerit Q | aduente] fS, aduente'm' F^a | mandauimus CT | tempestibum F(em. f) 30 neque nemo C | nec qui] COQT^a, neque FT^a | fuerint] COQT^a, fierent FT^a | audeant S 31 commentario C | hisde'm' F^a | adnectem C | uelint CO | greca uoce C

XXXXVII*

τε καὶ ῥίτοις περικλείοι νόμοις τε καὶ ὅροις, καὶ οὐχ ἡμέτερον γε τοῦτο λέγομεν μόνον, ἀλλ' ἡνὶ καὶ ὁ πάντων τῶν ἐν νομοθέταις εὔδοκιμηκότων σοφώτατος Ἰούλιανὸς αὗτό [Iul. D. 1, 8, 11] τούτῳ φίλεται λέγων καὶ τὴν ἐκ τῆς Βασιλείας ἐπὶ ταῖς ἀναφυομέναις ζητήσεσιν ἐπικαλούμενος ἀναπλήρωσιν, καὶ πρός γε Ἀδριανὸς ὁ τῆς εὔσεβοῦς λήξεως, ὅτε τὰ παρὰ τῶν πραιτόρων κατ' ἔτος ἑκατὸν νομοθετούμενα ἐν Βραχεῖ τινὶ συνῆγε Βιβλίῳ, τὸν κράτιστον Ἰούλιανὸν πρὸς τοῦτο 5 παραλαβὼν κατὰ τὸν λόγον ὃν ἐν κοινῷ διεζῆλθεν ἐπὶ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης, αὗτὸ δὴ τοῦτο φησί, ως εἴ τι παρὰ τὸ διατεταγμένον ἀνακύψειν, προσκόν ἔστιν τοὺς ἐν ἀρχαῖς τοῦτο πειράσαι διαιρεῖν καὶ θεραπεύειν κατὰ τὴν ἐκ τῶν ἡδη διατεταγμένων ἀκολογίαν.

- 19 Ταῦτα τοινῦ ἄπαντες (φαμὲν δὲ ὑμᾶς τε¹ ὡς μεράλην Βογλίην καὶ ὁ λοιπὸς ἄπας τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἀνθρωπος) γινώσκοντες χάριν μὲν ὀμολογεῖτε θεῷ τῷ τοῖς ὑμετέροις χρόνοις ἀγαθὸν 10 τοσούτον φυλάζαντι, χρῆσθε δὲ τοῖς ἡμετέροις νόμοις, τῶν τοῖς πάλαι Βιβλίοις ἐνγεγραμμένων προσκοντες οὐδενί, οὐδὲ ἀντεζέταζόντες αὕτη πρὸς τὰ νῦν κείμενα, διὰ τὸ κανὸν εἰ δοκοῖ τινὰ ποιεῖν ἀλλοίοις μὲν συμφέγγεσθαι, ἀλλ' οὖν τὸ μὲν πρότερον ἡμῖν ὡς ἀλγυστελές ἀπαρέσαι, τὸ νῦν δὲ² τοῦτο δόξαι κρατεῖν. καὶ γάρ ἀπαγορεύομεν ἐκείνοις τὸ λοιπὸν χρῆσθαι, ταῦτα δὲ δὴ καὶ μόνα πολιτεύεσθαι τε καὶ || κρατεῖν συγχωρούμεν τε καὶ θεοπίζομεν· ὡς ὃ γε ἐπιχειρῶν ἐκ τῶν f. 8 ἐμπροσθεν Βιβλίοιν, ἀλλ' οὐκ ἐκ τούτων δὴ τῶν δύο Βιβλίων μόνων καὶ τῶν διατάζεων τῶν παρ'³ 16 ἡμῶν συντιθεμένων. ἡ γενομένων, χρῆσθαι τινὶ νόμοις ἡ τούτογες ἐν δικαστηρίοις ἀναγινώσκειν ἡ, εἴ τε ἀκάζοι, τούτων ὑπ' αὐτῷ δεικνυμένων ἀνέχεσθαι, παραποίησεως ἔνοχος ἔσται καὶ δημοσίων ἀλκημάτων κριθεῖς τὰ τῆς ποιητῆς, εἰ καὶ μὴ λέγοιμεν, ἀλλ' αὐτόθεν πρόδηλον ὡς ὑποστῆσεται.
- 20 Καὶ τοῦτο δὲ ἀριστὸν εἶναι κρίνοντες τὸ προθεῖναι τοῦ τῶν Διγενεῖτον Βιβλίογ καὶ τοὺς ἔμ- 20 προσθεν νομοθέτας καὶ τὰ τούτων Βιβλία καὶ θεῖν ἡ σύλλογη τῶν νῦν ἡμῖν ἀθροισθέντων ἐρέ-
νετο νόμον, τοῦτο τε γενέσθαι προσετάζαμεν καὶ δὴ καὶ γέροντεν· καὶ ἀμα γε τὰ περὶ τούτων
γένεταιν τῷδε τῇ θείᾳ ἡμῶν διατάζει παρεκελευσάμεθα, ὅπως ἀν ἄπασιν ἡ φανερὸν τί μὲν τὸ
20a τῆς προτέρας ἀπειρίας τε καὶ ἀριστίας ἡν, τί δὲ τὸ παρ' ἡμῶν ἐζεγρημένον. Νομοθέτας δὲ
ἡτοι νόμον ἐρμηνεύτας ἐκείνοις ἀθροίσαμεν οἱ παρὰ πάσιν δεδοκιμασμένοι καθεστάσιν καὶ τοὺς 25
ἐμπροσθεν ἀρέπαντες αὐτοκράτορας καὶ τῆς παρ'⁴ ἐκείνων τύχοντες μηδέμης· εἰ γάρ τις τῶν οὐχὶ
τοῖς πάλαιοις νομοθέταις γνωριζομένων ἐστίν, τούτῳ δὲ τῆς πρὸς τοῦτο τὸ Βιβλίον μετογιάσας
ἀπειρεύσαμεν. πάσιν γε μὲν τοῖς ἑνταῦθα κειμένοις κίαν τάξιν τε καὶ ἀξίαν δεδώκαμεν, οὐδενὶ
μείζονος αὐθεντίας παρὰ τὸν ἔτερον φιλοτιμηθείσας· εἰ γάρ τοῖς παρ' αὐτῷ γεγραμμένοις ἄπασιν
Βιβλικῶν διατάζεων δεδώκαμεν ἰχύν, τι ἀν ἐν τούτοις μεῖζόν τις ἡ ἐλαττον ἔχειν δοκοῖν; 30
- 21 Ἐκείνο γε μὲν τοῖς ἑνταῦθας αὐθεντίας παρατάσθαι ταῦτην ἐνκε- [cf. const. Deo auctore § 12]
λεγόμενοι νῦν τε αὐθεντίας αὐτῶν Βεβαιοῦντες ἀπασιν ὁμοίως ἀπαγορεύομεν τὸ μηδένα θαρρῆσαι
μόντε τῶν νῦν ὄντων μήτε τῶν ὑπέρτερων ἐσομένων τούτων δὴ τῶν νόμων ὑπομνήματα γρά-
φειν, πάλιν εἰ μὴ Βογληθεῖεν εἰς μὲν τὴν Ἑλλήνων γλώτταν αὐτὰ μεταβαλεῖν, μόνη δὲ τῇ κατὰ

F

¹ τε del. (Hercher) ² τὸ δὲ νῦν (Hercher)?

1 μόνον F	2 ίδε F	8 ἀκολογθεῖαν F	priores	17 γεναμένων F ¹	20 αρισταν F
11 τοσούτον ² F ² χρῆσθε] F ³ , χρῆσθαι F ²	(em. f.)	22 προσεταζαμεν F ²	27 τούτῳ]	28 οὐδενει F	
13 ἀπαρέσαι τὸ νῦν] Hercher, ἀπαρέσαιτο νῦν	τούτῳ f				

XXXXVIII*

formare sub eodem ordine eaque consequentia, sub qua et uoces Romanae positae sunt (hoc quod Graeci κατὰ πόλη dicunt), et si qui forsitan per titulorum suptilitatem adnotare maluerint et ea quae παράτιτλα nuncupantur componere. alias autem legum interpretationes, immo magis peruersiones eos iactare non concedimus, ne verbositas eorum aliquid legibus nostris adferat ex confusione dedecus. quod et in antiquis edicti perpetui commentatoribus factum est, qui opus moderate confessum huc atque illuc in diuersas sententias producentes in infinitum detraxerunt, ut paene omnem Romanam sanctionem esse confusam. quos si passi non sumus, quemadmodum posteritatis admittatur uana discordia? si quid autem tale facere ausi fuerint, ipsi quidem falsitatis rei constituuntur, uolumina autem eorum omnimodo corrumpentur. si quid uero, ut supra dictum est, ambiguum fuerit uisum, hoc ad imperiale culmen per iudices referatur et ex auctoritate Augusta 22 manifestetur, cui soli concessum est leges et condere et interpretari. Eadem autem poenam falsitatis constitutimus et aduersus eos, qui in posterum leges nostras per siglorum obscuritates ausi fuerint conscribere. omnia enim, id est et nomina prudentium et titulos et librorum numeros, per consequentias litterarum uolumus, non per sigla manifestari, ita ut, qui talem librum sibi parauerit, in quo sigla posita sunt in qualemcumque locum libri uel uoluminis, sciat inutilis se esse codicis dominum: neque enim licentiam aperimus ex tali codice in iudicium aliquid recitare, qui in quacumque sua parte siglorum habet malitias. ipse autem librarius, qui eas inscribere ausus fuerit, non solum criminali poena (secundum quod dictum est) plectetur, sed etiam libri aestimationem in duplum 20 domino reddat, si et ipse dominus ignorans talem librum uel comparauerit uel confici curauerit. quod et antea a nobis dispositum est et in Latina consti- [const. Deo auct. § 13
tutione et in Graeca¹, quam ad legum professores dimisimus. [cf. const. Omnem § 8

23 Leges autem nostras, quae² in his || codicibus, id est institutionum seu elementorum et f. 1 digestorum uel pandectarum posuimus, suum optinere robur ex tertio nostro felicissimo 25 sancimus consulatu, praesentis duodecimae indictionis tertio calendas Ianuarias³, in omne aeuum ualituras et una cum nostris constitutionibus pollentes et suum uigorem in iudiciis ostendentes in omnibus causis, sine quae postea emerserint siue in iudiciis adhuc pendent nec eas iudicialis uel amicalis forma compescuit. quae enim iam uel iudiciali sententia finita sunt uel amicali pacto sopita, haec resuscitari nullo uolumus modo. bene 30

FCOQT

¹ dispositum est in constitutione (*reliquis deletis*) recensio posterior (u. i.)

² anno post Chr. 533 Dec. 30

³ requiritur quas

1 quae] quo T | et om. S | uoces] S, uoce F
2 hoc] hec Q | quodd Q^a | κατὰ πόλη dicunt] FT, kata node dicunt Q, dicunt κατανόδα CO | si quid f, si quis Q 3 maluerit Q | et ἕτερα F^b | paratitla F, λαρατίτλα O, λαρατίτλα C, napatitax QT | nuncupatur F^cQ, nuncuparentur T^d | legum om. O^e | interpr'a etationes F^f 4 concedimus] cedimus Q^g | verbositas F^h 5 deducis F(em. f) | et om. CO 6 opuc Fⁱ 7 producentes 'contrahentes' in infinitum F^j | dextraxerunt Q | paen'a e F^k 8 quos] F, quod S | uana] una T^l 9 ausi] aut si F 10 autem om. S | quid] quis Q^m | abigu F 11 fuerit 'a'uisum Fⁿ | et om. C | auctoritatē m' augusta'm' F^o 12 cui] qui F^p | solum O | concensum F | et condere] condere S | interpr'a etare F^q 18 si glorum] F, signorum S 14 au'tsi F 15 consequentiam T | sigla] F, signa S 16 talem] tale T | parauerit] FT, parauerint O, parauerunt Q, comparauerint C | sigla] F, signa S 17 locum om. T^r | uel 'uoluminis F^s | domi-

num] nominum F^t 18 sua] sui Q | siglorum] signorum S 19 habeat Q | malitias] maliciam S | eas om. Q | inscribere ausus (autus F^u) fuerit] F, ausus fuerit inscribere Q, scribere ausus fuerit COT 20 poena's secundum F 22 ante a nobis S | est om. CO | et in latina constitutione et in graeca] F^v et sic fere const. Δέδωκεν, constitutione om. rel. F^wS 23 professore Q 24 quae] sic FS | in om. C^x | codicibus his Q 26 sanximus C | calendis ianuariis F^y 27 pollentes et suum uigorem in iudiciis ostendentes in omnibus pollentes' et suum uigorem in iudiciis adhuc pendent (addens in margine ... stendentes ... mnibus cau || ... siue quae post ||... emerserint || ... e in iudiciis) F^z: non plura legit Politianus | pallentes Q^{aa} | iudi extidentes Q 28 siue in] OQT neque aliter fuit in F, siue quae in C 29 nec esc F^{bb} | iudiciis eas Q | forma m' comp. F 30 sopita] facta sunt sopita Q^{cc} | haec' F^{dd}, hoc CO | uolumus] concedimus Q

XXXXVIII*

- πόδα καλογμένη χρίσασθαι τῶν νόμων ἐρμηνείᾳ, καὶ εἴ τι κατὰ τὴν τῶν ὀνομαζομένων παρατίλων ὡς εἰκὸς προσγράψαι βογληθεῖεν χρείαν· ἔτερον δὲ παντάπασιν μηδὲ ὄτιογύν περὶ αὐτὰ πράττειν· μηδὲ αὐθίς δούναι στάσεως τε καὶ ἀμφισβητίσεως καὶ πλήθογς τοῖς νόμοις ἀφορμήν· τούτοις δὲ καὶ πρόσθετον ἐπὶ τῆς τοῦ ἡδίκτου γέροντος νομοθεσίας, ὥστε καίτοι γε οὕτω βραχτάτον αὐτὸν καθεστός, ἐκ τῆς τῶν ποικίλων ὑπομνημάτων διαφορᾶς εἰς ἀναριθμητόν ἐκταθῆναι 5 πλάθος. εἰ γάρ τι φανείν τυχόν ἀμφισβητούμενον ἢ τοῖς τῶν δικῶν ἀγωνισταῖς ἢ τοῖς τοῦ κρίνειν προκαθημένοις, τούτῳ βασιλεὺς ἐρμηνεύσει καλώς, ὅπερ αὐτῷ μόνῳ παρὰ τῶν νόμων ἔφειται. ὡς ὁ γε θαρρῶν παρὰ ταύτην ἡμῶν τὴν νομοθεσίαν ὑπόμνημά τι καταθέσθαι κατὰ σύνημα τῆς ἡμετέρας κελεύσεως ἀλλοιότερον, οὕτος ἴστω τοῖς τῆς παραποιήσεως ἐνεζόμενος
- 22** νόμοις, τοῦ παρ' αὐτοῦ συντεθέντος ἀφαρπαζομένοις καὶ πάσιν διαφθειρομένου τρόποις, Αὐτῆς ταύτης ἐπικειμένης τῆς ποινῆς καὶ κατὰ τῶν συμείοις τις ἐν τῇ γραφῇ χρωμένων, ἀπερ γίγλας καλούσιν, καὶ δι' αὐτῶν συνταράττειν τὴν γραφήν ἐπιχειρούντων, ἀλλὰ μὴ δι' ὅλογ τούς τε ἀριθμούς τὰ τε ὄνοματα τῶν πάλαι σοφῶν τῶν τε ὅλην νομοθεσίαν γραφόντων. ἴστωσαν δὲ καὶ οἱ βιβλίοις οὕτω γεγραμμένον κτώμενοι ὡς ἀνόνητον ἔσογιν τὴν τούτογ κτῆσιν· οὔδε γάρ διδομένη ἀδειαν τοῖς τοιούτοις βιβλίοις ἐν τοῖς δικαστηρίοις πολιτεύεσθαι καὶ κρατεῖν, καὶ εἰ 15 συμβάιν, τὸ βιβλίον ἐπ' αὐτοῦ τοῦ μέρους, οὔπερ ἀναγινώσκεται, μηδὲν ἔχειν τοιούτο συμείον, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ οἰφδάνηποτε ἔδυτογ μέρει, καὶ εἰ προσάπαξ εἴη τούτο γενόμενον. ὕστε αὐτὸς μὲν || τὸ βιβλίον ἀντὶ μηδὲ γεγραμμένου παντελῶς ἔζει, ὃ δὲ τούτο γεγραφώς καὶ ἀγνοοῦντι τῷ § 8' κτησαμένῳ δούς διπλασίαν καταθήσει τῆς τούτου διατιμήσεως τῷ βεβλαμμένῳ τῶν ποσότητα, οὔδεν ἡπτον ἀρμοζούσης καὶ τῆς ἐγκληματικῆς κατ' αὐτοῦ ποινῆς. τούτῳ γάρ δὴ καὶ ταῖς ἀλλαῖς 20 διατάξειν ταῖς περὶ τούτων τεθείσαις ἐνεγράψαμεν, ταῖς τε τῇ Ῥωμαίων [const. Deo auct. § 13] προελθούσαις φωνῇ, τῇ τε τῶν Ἐλλήνων γλώττῃ, ἢν πρὸς τοὺς τῶν νόμων [cf. const. Omnem § 8] καθηγητὰς ἀντεγράψαμεν.
- 23** Ταύτα δὲ δὴ τὰ βιβλία, τὰ τε τῶν Instituton τά τε τῶν Digeston φαμέν, ἐκ τοῦ πέρατος τῆς τρίτης εὐτύχοῦς ἡμῶν ὑπατείας κρατεῖν θεσπίζομεν, τοῦτον ἔστιν ἀπὸ τῆς πρὸ τριών καλαν- 25 δῶν Ἱανογαρίων τῆς παρούσης δωδεκάτης ἐπινεμήσεως², εἰς τὸν λοιπὸν ἀπάντα κρατοῦντα χρόνον καὶ ταῖς βασιλικαῖς συνπολιτεγόμενα διατάξειν καὶ χώραν ἔχοντα ἐπὶ τε τῶν ὑστερον συμβισμένων ἐπὶ τε τῶν ἐν δικαστηρίοις ἡρτημένων ἔτι καὶ φιλίαις μὴ παραδεδομένων ἀπαλλαγαῖς· τὸ γάρ ἐμπροσθεν ἀπαντὸν δεδικασμένον ἡ συμβεβασμένον ἀνακινεῖν οὐκ ἀνεχόμεθα. ἢν δὲν τρίτην ὑπατείαν ἡμῖν ὄνομαστοτάτην δέδωκεν ὁ θεός, εἴτε ἐπ' αὐτῆς ἢ τε πρὸς Πέρσας 30

F

¹ τούτο del. (Hercher) ² anno post Chr. 533 Dec. 30

6 πληθογύς F¹ 11 σιγγλας F 16 συμείον F 27 συνπολιτεγόμενον F² | εχοντα F²
 17 γεναμένον F² 21 τατικ περι F⁴! 25 γη- 30 γηπατιαν F

autem properauimus in tertium nostrum consulatum et has leges edere, quia maximi dei
et domini nostri Ihesu Christi auxilium felicissimum eum nostrae rei publicae donauit:
cum in hunc et bella Parthica abolita sunt et quieti perpetuae tradita, et tertia pars
mundi nobis adcreuit (post Europam enim et Asiam et tota Libya nostro imperio ad-
iuncta est), et tanto operi legum caput impositum est, omnia caelestia dona nostro tertio 5
24 consulatu*i* indulta. Omnes itaque iudices nostri pro sua iurisdictione easdem leges susci-
piant et tam in suis iudiciis quam in hac regia urbe habeant et proponant, et praecepne
uir excelsus huius almae urbis praefectus. curae autem erit tribus excelsis praefectis
praetoriis tam orientalibus quam Illyricis nec non Libycis per suas auctoritates omnibus,
qui suae iurisdictioni suppositi sunt, eas manifestare. Data septimo decimo calendas 10
ianuarias Iustiniano domino nostro ter consule¹.

FCOQT

¹ anno post Chr. 533 Dec. 16

1 properamus *CO* | tercio nostro consulatu *S* |
et has leges edere] has edere leges *Q* | ma-
ximae *COQ* 2 nostri hesu *F* | felicissimus
Q | eum] aeuum *COQT*, *om.* *T** | nostra*e* *F**
3 et bella] bella *C* 4 adcrebit *F* | et tota]
tots *OQ* | libus *F*, libiae *T** 5 est et]
et *C* | tanto operi] *Q*, tanto opere *POT*,
tanto operis *Q*, tantopere *T** | omnia] omnia-
que *O* 6 consulatu*i* indulta *POT*, consulatu
indulta sunt *CQ* | itaque omnes *S* | susci-
piant] suspiciant *F** 7 et tam] tam *COQ*:

et tam in suis iudiciis quam in hac regia urbe
habeant (habent *O*) et proponant (prepo-
nant *Q*) *om.* *T** 8 almae] armæ *F** | curse] iure *OQ** | excelsis] exceptis *O***Q* 9 praecipue
prætorio *T** | orientalibus] auorientalibus *Q*,
aurientalibus *Q* | illuricis *F* | libucis *F**
10 iuriditioni *Q* | suppositi *C** | data septimo
decimo calendas ianuarias (calendis ianuariis
F, emendaui ex const. Δέλωκεν) iustiniano do-
mino nostro ter consule (consule*t* feliciter *F*)*
om. *S*

επρώνη τὸ βέβαιον ἔσχεν τό τε τοιούτο τῶν νόμων ἀνατέθειται Βιβλίον, ὅπερ οὐδεὶς τῶν ἐμπρόσθεν ἐσύρθαι, καὶ πρός γε ἡ τρίτη τῆς οἰκουμένης μοῖρα, τὴν δὲν Λιβύην φαμέν, τοῖς ἡμετέροις προστέθειται σκήτητροις, ἀπάντα ταῦτα ἐκ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ

34 Χριστοῦ ἀώρα τῆς τρίτης ὑπατείας ἡμῖν δεδομένα. "Ἄπαντες τοίνυν οἱ ἐγκλεέστατοι τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἀρχοντες τὴν θείαν ἡμῶν ταῦτην δεχόμενοι διάταξιν χρῖσθαι τοῖς προειρημένοις 5 ἡμαῶν νόμοις ἐκαστος ἐν τῷ καθ' ἑαυτὸν παρασκεύασει δικαστηρίῳ. προθήσει δὲ αὐτὴν ἐν τῇ μερίστῃ καὶ βασιλίδι ταῦτη πόλει καὶ ὁ ταῦτης ἐνδοζότατος ὑπαρχος. μελάντει δὲ τῷ τε ὑπερφυγεστάτῳ καὶ ἐγκλεέστατῷ ἡμῶν μαρίστρῳ τοῖς τε ἐνδοζότάτοις καὶ πανεγήθμοις ὑπάρχοις τῶν ἵερῶν ἡμῶν πραιτωρίων, τοῖς τε πρός ἡλιον ἀνίσχοντα τοῖς τε ἐπὶ τῆς Ἰλλυρίδος τοῖς τε ἐπὶ Λιβύης διὰ προστάζεων οἰκείων ἀπασίν τοῖς ᾧ φ' ἑαυτοὺς τεταγμένοις ταῦτα ποιῆσαι καταφανῆ 10 πρὸς τὴν ἀπάντων τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἀπαραλόγιστον γνώσιν. Data XVII kalendas Iuliiarias domino nostro Iustiniano perpetuo Augusto III Consule¹.

F

¹ anno post Chr. 533 Dec. 16

4 γηπατιας F 7 ενδοζωτατος F² 8 ενδοζω³ F²: ω in o mutauit F² 10 ἑαγτοὺς] F², εαγτων F²
